

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

nr 8

sept. 1968

pris 2:—

Vård på konvalescenthem ger

Rekreation ● Vila

Alla ● årstider

Årshem

- KONVALESCENTHEMMET BJÖRKEFORS,
686 00 Sunne (Värmlands län)
Husmor, tel. Sunne 0565/271 65 — Plats för 30 gäster
- FJÄLLFARARGÄRDENS KONVALESCENTHEM,
Box 46, 830 10 Undersåker (Jämtlands län)
Föreståndare, tel. Undersåker 0647/300 11
Plats för 24 gäster
- FRITIDSGÅRDEN RAMNÄS,
Postfack 42, 310 70 Torup (Hallands län)
Husmor, tel. Torup 0345/201 38 — Plats för 20 gäster
- KONVALESCENTHEMMET ÄSEN,
280 43 Äsljunga (Kristianstads län)
Husmor, tel. Klippan 0435/600 09 — Plats för 20 gäster
(Blekinge län)

Sommarhem

- LÄNGASJÖNS SEMESTERHEM, ASARUM
(Blekinge län)
Telefon: Karlshamn 0454/260 11 - Vintertid 0454/115 66
Plats för 13 gäster
- SVANHOLMENS VILOHEM, Hallarydsväg., OSBY
(Malmöhus län)
Telefon: 0479/117 14 - Exp.: Almbacksg. 2 B, MALMÖ C
Telefon: 040/11 57 95 - Plats för 22 gäster
Korr.: Åke Lindahl, Smedjekullsgatan 16 A, MALMÖ Ö

ANSÖKAN OM PLATS

göres direkt hos hemmet. Ansökan om bidrag till vårdavgiften sker på särskilda formulär hos Riksförbundet för hjärt- och lungsjuka, Box 3196, 103 63 Stockholm. Tel. 08/20 09 23 eller 20 09 24.

Hemmen förmedlar konvalescentvårds- och rekreationsvistelse för lungsjuka och f. d. lungsjuka. Även hjärtsjuka, astmasjuka m. fl. kan beredas plats.

Lungsjuka husmödrar kan även erhålla bidrag till hemhjälp under sin konvalescentvistelse. Ansökan sker genom kurator.

Eftervård ● Förebyggande vård

i avkopplande miljö och natursköna trakter

Hård tävlingsidrott och motion för hälsans bevarande

är inte samma sak och man kan fråga sig om vi inte snart är mogna för en ordentlig statlig utredning om tävlingsidrottens eventuella skadeverkningar. Frågan är aktuellare än någonsin idag då toppidrottsmännen måste underkasta sig en oerhört hård träning. Om de vill hänga med i de publikdragande tävlingslekarna — se sidorna 14—15!

Läkarintyg bryter sig väg till nya tekniska sammanhang

i den moderna medicinen. "Recept på bilar" och andra tekniska hjälpmedel tillhör dagens medicinska service. För människor med svåra handikapp och långvariga sjukdomar betyder denna utveckling att läkaren står i centrum för åtgärder i miljö- och samhällsplanering. Läs ledaren i detta nummer!

De nya läkarreglerna har fastställts

och de publiceras på sidan 8 i detta nummer!

Status

Ägare: Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

Kontrollmärke
lagligen skyddat

nr 8 1968 september årgång 31

SOCIALVARD · SOCIALMEDICIN · DE HANDIKAPPADE

Läkaren, patienten och förväntningarna...

I det servicesamhälle vi lever har läkaren på många sätt en nyckelroll. Serviceområdet inom medicinen har ökat ofantligt på en relativt kort tidsperiod. Vårt behov av service är nästan omätligt. De gamla nationalekonomerna skrev många lärda teorier om våra behov. Adam Smith, för att nu nämna en, skrev om behoven att de var omätliga eller omätliga. Endast på ett område ansåg han att det fanns en "spärr"; magens omfång gav ändå en gräns för hur mycket mat man kunde sätta i sig. Men då det gällde, kläder, "vagnar" etc. fanns ingen gräns för våra önskemål och behov. Den store nationalekonomen tänkte kanske inte på bilarna då han nämnde "vagnar". Men han var på rätt väg i alla fall.

Om vi inskränker oss till det rent medicinska området har dagens läkare blivit en riktig grosshandlare i behov och en bedömare i växande skala, jämfört med läkaren på nationalekonom Adam Smiths tid. Det blir numera ofta fråga om medicinskt betingade intyg läkaren ska utfärda, inte bara egentlig medicin utan också mycket annat en patient behöver vid sidan av det egentliga "botandet". Det kan gälla medicinskt betingade hjälpmedel av olika slag. Socialstyrelsen (i den ingår numera den tidigare medicinalstyrelsen) har nyligen utfärdat en omfattande förteckning över medicinskt betingade tekniska hjälpmedel. Dagens läkare får alltså inte stå främmande för att skriva intyg om t. ex. bilar och vissa motordrivna hushållsmaskiner, dammsugare, tvättmaskiner etc., där ett medicinskt behov av dylika tekniska hjälpmedel kan anses föreligga.

Detta sagt bara i förbigående för att visa hur läkarens kompetensområde blir allt vidare i det servicesamhälle vi lever idag. Man kan uttrycka det så att "förväntningarna" på läkaren idag är större än någonsin tidigare, därför att den behovsskala läkaren förfogar över för den sjukes återställande och rehabilitering vidgats så ofantligt. Han har flera mediciner och behandlingsmetoder att erbjuda och hans ordinationer går långt utanför det rent kroppsliga, det somatiska och psykiska botandet, ut i den sociala miljön, där det kan röra sig om teknisk upprustning av skiftande slag, verktyg och hjälpmedel av större och mindre dimensioner för att hjälpa en handikappad att fungera i dagligt liv och arbete: "receptet" kan i vissa fall gälla en bil eller en motordriven hushållsmaskin.

En nyligen publicerad utredning, byggd på material vid samtliga medicinska högskolor (Joachim Israel, Per Sjöstrand) innehåller mycket intressanta frågeställningar om de "roller" läkarna och patienterna har; patienten i första hand med "en serie av förväntningar" på läkaren, den senare som uppfyllare av alla de önskemål som numera kan ställas på medicinsk service. Frågorna har ställts till medicine studerande, som utfrågats och enkäten ingår som ett led i yrkesorientering hos blivande läkare. Patienten har också vissa förväntningar på sin patient. Det är i den här rollsituationen utredningen försöker sprida en smula ljus. För vår del kan här inte bli fråga om någon detaljredovisning, men utredningsmaterialet kan tjäna som utgångspunkt för resonemanget vi inlett.

"Distansen" mellan läkare-patient är en brännbar fråga. Bl. a. har uppgiften varit att utröna om de unga läkarna tror att "distansen" har betydelse för läkarens auktoritet, dvs. att det är nödvändigt att läkaren håller en viss distans till patienten. Frågan kan vara av intresse för det resonemang vi inledningsvis för, dvs. huruvida de ökade krav på läkarens bedömning av patientens olika behov av service inverkar på "distansen". Av utredningen framgår att de unga läkarna utfrågats vid tre tillfällen och att majoriteten av dem vid samtliga tillfällen var enig om "att social distans inte är betydelsefull för läkarens auktoritet". Av kommentarer till frågan framgår att läkarens auktoritet skall byggas på "hans kompetens, inte på andra kriterier".

Värdet av att informera patienten om diagnosen är en annan fråga — frågan är följd av en fråga om värdet av att informera patienten om behandlingen. Av svaren framgår det att man är mera tveksam om betydelsen av att ge patienten upplysningar om diagnosen än om själva behandlingen. Till detta vill vi här betona att patienter ibland, säger sig ha blivit "avsnoppade" då de sökt ge upplysningar om sina upplevda sjukdomsyttningar, men det kan vara svårt att döma i sådana fall då man inte har tillfälle att höra t. ex. läkarens syn på saken och jämföra vittnesmålen. En klassisk historia finns om han som sökte läkare för sin tå. Doktorn ville inte höra på beskrivningen utan sa barskt till sin patient att snarast "plocka fram sin tå" så att han (doktorn) fick titta på den. För att återgå till det här undersökningsmaterialet, byggt på unga medicine

Hjärtränningen fick förlängt anslag i Stockholms stad

Vid Södersjukhuset har försöksverksamhet med s. k. hjärtrekonditionering (att återställa kondition och fysisk aktivitet hos hjärtpatienter efter sjukdomens akuta förlopp) pågått under några månaders tid. Sjukvårdsförvaltningen i Stockholms stad har nu gått med på att verksamheten bör fortsätta och i första hand förlängas till årets slut. Rekonditioneringen eller hjärtränningen består i att patienter, sedan deras prestationsförmåga noga undersökts och fastställts, följer ett träningsprogram med bl. a. gymnastik och avslappningsövningar. Efter

två månaders program får patienten fortsätta på egen hand. För denna verksamhet — under noggrann medicinsk kontroll och övervakning — redogjordes i Status augustinumner 1968. Redogörelsen var en sammanfattning, efter bandinspelning, i vilken docent Georg Porjé, Södersjukhuset, Stockholm, presenterade huvuddragen och principerna för hjärtrekonditioneringen.

Man har på relativt kort tid kunnat fastslå att patienter, som tagits ut till rekonditionering efter hjärtinfarkter, varit mycket positiva till behandlingen. Statistiska uppgifter, både från Sverige och USA, ger belegg för att antalet återfall och dödsfall minskat efter behandlingen.

STATUS

ger sociala och medicinska fakta i lättläst form.

studerande, framgår även att man tycks vara eniga om vikten av att informationen till patienten sköts av läkaren, en uppfattning som inte helt delas av blivande sjuksköterskor.

Servicesamhällets expansion, även på det medicinska området, gör kommunikationsväsendet mellan läkare och patient mer och mer betydelsefullt. Dagens läkare känner "trycket" från servicesamhället, kanske ofta också en viss osäkerhet inför nya behovssituationer, som anmäler sig på löpande band. Patienten å sin sida känner bundenheten till den medicinska auktoriteten stark... det är doktorn som har av-

görande över förväntningar och behov. Det starka beroendeförhållandet kan säkerligen sägas vara ömsesidigt upplevt i en expanderande värld av medicinska möjligheter, som inte fanns tidigare: många nya detaljer och föreskrifter att lära in, ett växande "tryck" också i trycksidor, lagar och papper räknat. Här måste det bli fråga också om en ömsesidig förståelse av varandras "roller" som intygsskrivare och mottagare. Det är en sida av handikappvården som inte diskuteras så ofta. Doktors väntrum blir mer och mer förväntningarnas väntrum för den som är allvarligt sjuk och handikappad i dagens samhälle.

Sixten Hammarberg

Status

Organ för Riksförbundet för Hjärt- och Lungsjuka

Ansv. utg.: Einar Hiller

Redaktör: Sixten Hammarberg

Red.: David Bagares Gata 3, 1 tr., Sthlm C

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postadr.: Box 3196, 103 63 Stockholm 3

Postgiron: 95 00 11

Omslagets sista sida	kr 600:—
1/2 sida = 180 × 260 mm	" 500:—
1/3 sida = 180 × 130 mm	" 275:—
1/4 sida = 90 × 130 mm	" 150:—
1/8 sida = 90 × 65 mm	" 100:—

Färgannonser 25 % tillägg.

Prenumerationspris: Helår 20:—, halvår 11:—

UR INNEHÅLLET:

BÄTTRE RESURSER FÖR VÅRD AV HJÄRT-INFARKTPATIENTER	6
BETALA SJÄLV VID "SMÅSJUKDOMAR"	7
MEDICINSK FOLKTRIBUN SYNAR	9
DET NYA DÖDSBEGREPPET	11
SILIKOSSJUKDOMSRISKERNA KARTLÄGGES	11
BILDKRYSS	26

OMSLAG: DJURLIV I SEPTEMBER

Foto Stenbergs Bilder, Malmö

PENSIONSTRECK OCH FLEXIBLA PENSIONER...

har diskuterats under sommarmånaderna. Kanske känner man under den tiden arbetets press starkare? I varje fall blir det ofta jobbigare på arbetsplatserna — för de som inte har semester — därför att "de kvarvarande" ska ta hand också om "de bortavarnades" arbete. Men frågan har säkert djupare aspekter, vilket bl. a. framgår av att ett fackförbund, Träindustriarbetarförbundet, enligt tidningen *Arbetet* i Malmö, fört fram kravet på sänkning av pensionsåldern till 65 år. Gruvarbetarförbundet har vid flera tillfällen också framfört liknande krav. Inför ett riksdagsmannaval ventileras alltid sådana här frågor — mera än vanligt — för folkopinionen måste luckras upp med nya aspekter. Pensioneringen är en fråga man nu är allmänt lyhörd för. Träindustriarbetarförbundet tycker att det är orättvist med den nuvarande "uppspaltningen av olika löntagargrupper på olika pensionsåldrar". *Dagens Nyheter* refererar och kommenterar:

Spridningen av pensioneringsstrecken är både orättvis och irrationell: majoriteten av de LO-anslutna får folkpension och ATP enligt allmän försäkring vid 67 år, medan stora tjänstemannagrupper har pensionsförmåner knutna till tjänsten och pensioneras vid 65, 63, 62, 60 och i vissa fall ännu tidigare. Skillnaderna är delvis historiskt betingade, delvis resultat av fackliga förhandlingar och går alltså inte tillbaka på någon rationell bedömning; i praktiken innebär de att tjänstemännen med det mindre påfrestande skrivbordsarbetet pensioneras tidigare än de mer ut-satta kroppsarbetarna.

DN konstaterar att reformresurserna redan är "hårt in-tecknade", att befolkningsutvecklingen innebär en relativ minskning av de arbetsföra åldersgrupperna, men vill ändå förorda en sänkt pensionsålder av flexibel art eftersom behovet av pension varierar starkt med arbetets art och individuell fysisk status. DN ifrågasätter också om inte personer med tungt och förslitande kroppsarbete borde pensioneras vid 65 år, eller ännu tidigare. Detta debattin-

lägg i sommarvärmen kom flera "pensionstänkare" att fatta pennan.

Blir kroppsarbetare mera slitna än tjänstemän?

och är inte den psykiska påfrestande i arbetslivet en förbisedd faktor undrade *Hans Almryd*, informationschef i Industritjänstemannaförbundet. Han har visst stöd av en läkare dr *Sten Granath*, som bl. a. framhåller att det gäller — ifråga om äldre arbetskraft — inte bara kollektivt anställd personal. Doktor Granath, industriläkare hos Cellulosabolaget, skriver i *SCA-tidningen* (11/68) vidare:

Alltför lite uppmärksamhet har riktats åt äldre personer med många gånger relativt avancerad utbildning inom olika områden. Den snabba tekniska utvecklingen med t.ex. övergång till nya energikällor eller övergång till datateknik från tidigare manuella kontorsrutiner har även för denna typ av anställda skapat väsentliga bekymmer och omställningsproblem. Det torde vara ur medicinsk synvinkel helt orealistiskt att i fortsättningen tänka sig att personer i vissa ledande driftsfattningar skall kunna hålla sig ajour med utvecklingen och klara den hårda press arbetet utgör ända upp till 65 års ålder.

Man kan diskutera om det är
Forts. å sid. 13

MEDICIN I SPORTSPALTERNA

17-28 **DAGENS NYHETER**

Söndagen den 11 Augusti 1968

TÜMMLER HAR HJÄRTFEL — HOTAS AV KOLLAPS

Västtysken Bodo Tümmler, en av de starkaste kandidaterna till OS-guldet på 1500 m, har hjärtbesvär. Vill det sig illa kan han kollapsa under en tävling!

Étt direkt parallellfall till Ulf Högberg är han däremot inte. Bodo Tümmler löper inte "med livet som insats". Men hans fall är märkligt nog.

— Läkarna har sagt mig att kärlet kring hjärtat är för smalt och inte transporterar syre tillräckligt för hårda ansträngningar. Det styrer sig i form av knip i bröstet när jag löper, berättar Bodo Tümmler för DN, som är första tidning att få synen på Europas medalistansöeka.

Bevären gjorde sig gällande för första gången i landskampen mot Ungern för en månad sedan (seger på 2:42.8). Jag sökte läkare och fick nämnda besked.

□ Injektion
"När jag återvänder till Berlin för tyska mästerskapen skall jag behandlas på sjukhus. Skall få en injektion i armen.

— Beror detta ett avbrott i OS-tävlingen?
— Nej då, jag tränar som vanligt. Det är bara i hårda tävlingar jag har fysiskt obehag. Jag vet att jag kan kollapsa — utan bestående men — om jag pressas och blir tvärt i omvändhet.

Hjärtbesväret har nämligen svåra grunder. Jag är alltid mycket spänd före mina viktiga lopp och har svårt att avsa.

Min landman Karl Eyerkauser, också medalistansökar, har samma problem som jag.

□ Ingen Mexikokollaps
"Var sån hande med dig i Mexikos tunnna luft om inte läkarbehandling ger effekt i tid!"
— Jag är inte orolig. Men jag hoppas det inte blir allt för stort råbåd för mig när jag berättat om mina besvär. Vid för-OS 1965 fick jag liksom många andra löpare andas i svenska trycklosges luftaccar efter mitt lopp.

Ka bild gick sedan genom pressen med uppsett om att jag kollapsat och var i fara. Det var alldeles felaktigt.

I kväll lämnar Bodo Tümmler Västerås. Han skall försöka knäcka Michael Jazy Europarekord 3:36.3.

RUNT LÖREN

BODO TUMMLER — DN-galans bäste på Stadion för en tid sedan — chocker i dag med ett besked om att han har hjärtfel och hotas av kollaps när han löper.

Clarkes första
1500

HURRA

Det finns medicin också på tidningarnas idrottssidor. "Att löpa med livet som insats" heter det om en känd världsstjärna som — enligt uppgift hotas av hjärtkollaps, ett direkt parallellfall till en svensk löpare med avbrott i olympiadförberedelserna på grund av hjärtsjukdom. Se vidare på sidorna 14—15!

Ökade resurser för effektiv och snabb behandling av hjärtinfarktpatienter på våra sjukhus

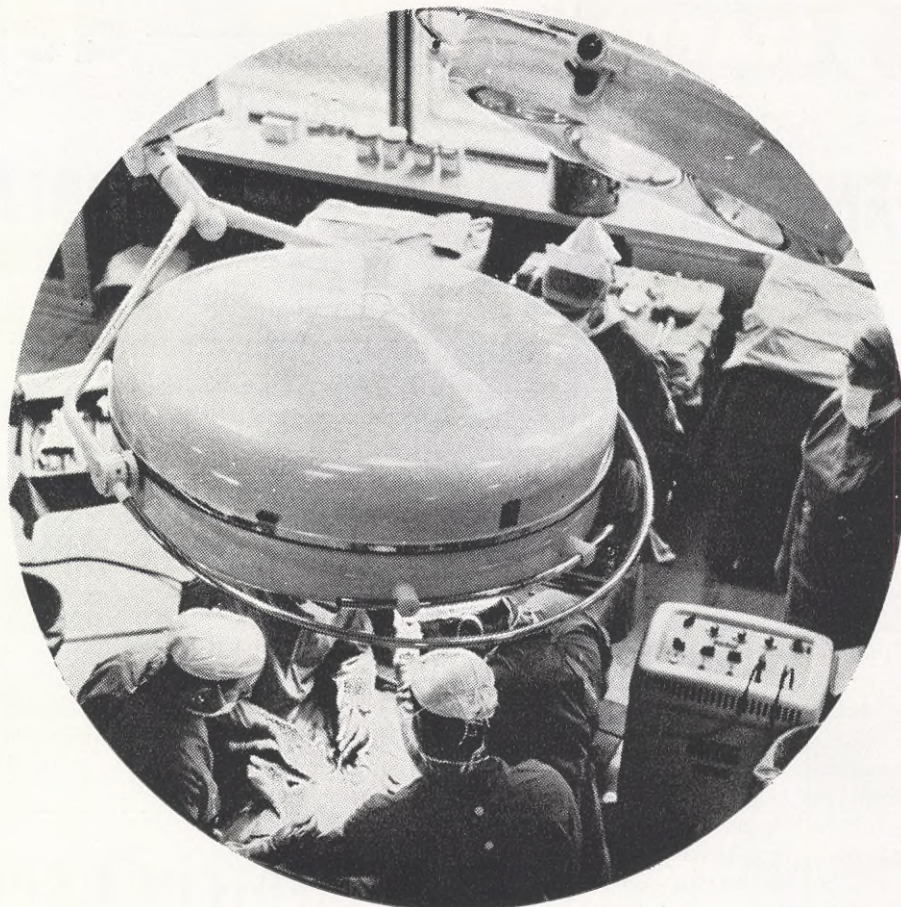
En arbetsgrupp inom Svenska cardiologföreningen har haft till uppgift att ta ställning till planering bl.a. hur hjärtinfarkt-avdelningar bör organiseras på sjukhusen, arbetsformer och arbetsmetoder etc. har inventerats. Rapporten är ett gediget arbete med många aspekter på vårdbehoven, hur man mött de ökade kraven på vård inom- och utomlands. Arbetsgruppens första rapport omfattar:

- 1 a) analys av erfarenheter från hjärtinfarkt-avdelningar i utlandet och Sverige;
- b) konklusioner av denna analys;
- 2 planläggning av en studie, som bedömts vara nödvändig för att kunna ta ställning till organisationen av hjärtinfarkt-avdelningar här i landet;
- 3 sammanfattning.

I allt visar materialet en ökad aktivitet på många håll i världen för att begränsa hjärtinfarktsjukdom på ett tidigare stadium, nedbringa sjukhusmortaliteten, ge patienterna så snabb hjälp som är möjlig att åstadkomma. Överblicken av materialet försvåras delvis av att det hittills inte varit möjligt att få fullständiga rapporter, men helhetsintrycket blir ändå gynnsamt, vilket bl.a. sammanfattningen av uppgifterna ger starkt intryck av. En snabb utveckling ifråga om utbyggnad av infarkt-avdelningar och intensivvård är att vänta också i Sverige framhålles det.

Viktigt att man kommer snabbt till sjukhus — dödligheten i hjärtinfarkt sannolikt större än man vet

Det är som sagt en gedigen redovisning med många tabeller och intressanta uppgifter. Bortsett från redovisningen från utländska sjukhus visar bl.a. uppgifter i Sverige, på hjärtinfarkt-avdelningen i Borås exempelvis togs under en period på 14 månader emot sammanlagt 219 infarkt-

Operationssal, universitetsklinik i Berlin.

ter och 140 infarktobservationer. Klart är — det visar bl.a. rapporter från amerikanska sjukhus — att dödligheten gått ned efter införande av speciella hjärtavdelningar med intensivbehandling. En utlandsrapport redovisar de stora vinster som kan göras om verksamheten med hjärtinfarkt-avdelningar kompletteras med särskilda ambulanser för hjärtinfarktpatienter. De bemannas med läkare och sjuksköterska från hjärtinfarkt-avdelningen och är utrustade med EKG, defibrillator och pacemaker, och de kan därigenom redan under transporten till sjukhuset ge patienten samma vård som på en hjärtinfarkt-avdelning.

Av sammanfattningen framgår att arteriosklerotisk hjärtsjukdom har sedan lång tid varit en dominerande dödsorsak bland medicinska sjukdomar. Speciellt den akuta manifestationen av koronarsjukdom, hjärtinfarkten, har haft hög mortalitet. Trots ett intensivt, på detta område fokuserat forskningsarbete sedan årtionden har mortaliteten beträffande hjärtinfarkter vårdade på sjukhus förblivit konstant, ca 30 procent. Man har dessutom de senaste åren i samband med epidemiologiska studier fått belägg för att ett stort antal patienter dör snabbt efter insjuknandet och innan de kommer till sjukhus. Den totala

mortaliteten i hjärtinfarkt är därför sannolikt ännu högre än vad som tidigare angivits.

Sjukhusens resurser har allmänt förbättrats

Under de senaste fem åren har från en mängd sjukhus rapporterats en betydande sänkning av mortaliteten i hjärtinfarkt.

Som en följd av att nya metoder för behandling av cirkulationsstillestånd introducerades år 1960 kom hjärtinfarktpatienter så småningom att placeras på speciella enheter med hög personaltäthet och stora tekniska resurser. Ett stort antal patienter med hjärtinfarkt har som följd härav kunnat räddas till livet för lång tid.

Den noggrannare observationen och framför allt den kontinuerliga EKG-övervakningen på dessa enheter har så småningom medfört en mera detaljerad information om det spontana infarktförloppet. Man har kunnat påvisa en hög frekvens av arytmier, delvis av oskyldig art, men i ett stort antal fall också av potentiellt malign typ, ofta förebådande en direkt dödande arytm. Detta har i sin tur så småningom medfört en väsentligt vidgad terapeutisk erfarenhet särskilt beträffande arytmiförebyggande medel. Den tidigare omnämnda sänkta mortaliteten för-

klaras sannolikt till större delen av en intensiv profylaktisk behandling och tidig-behandling av arytmier och endast till en mindre del av framgångsrik behandling av cirkulationsstillestånd.

Den medicinska utvecklingen syns således för första gången ha givit oss effektiva vapen för att bekämpa den mycket höga mortaliteten i infarktsjukdom.

Intensivvård för hjärtsjuka kräver stora kostnader

Intensivvårdsverksamhet av detta slag kräver stora personalinsatser och stora ekonomiska resurser. Insatsernas storlek måste noggrant vägas mot tänkbara vinster. Arteriosklerotisk hjärtsjukdom är en sjukdom som drabbar människor framför allt i högre åldrar och där i snabbt accelererande omfattning. Med begränsade totalresurser i samhället måste en avvägning ske gentemot vinsterna med hänsyn tagen inte bara till antalet "räddade" patienter utan även till åldern hos dessa. Om en verksamhet av detta slag huvudsakligen kommer mycket gamla människor till godo är vinsterna ringa beträffande ökad överlevnadstid.

I Sverige dör årligen ca 75.000 människor och av dessa 30 procent i arteriosklerotisk och degenerativ hjärtsjukdom. Knappt hälften av den senare gruppen, ca 10.000, har mera specifikt uppgivits avlidna i koronarsjukdom, vilket i detta sammanhang torde väsentligen vara identiskt med akut hjärtinfarkt. Inom denna grupp är ca 5.000 69 år eller yngre, och dessa patienter utgör den grupp för vilken hjärtinfarktavdelningar i första hand bör planeras, även om det givetvis är önskvärdt med en utvidgad verksamhet som även täcker högre åldersgrupper.

Hjärtinfarktavdelningar rapporterar nedgång i dödligheten

Infarktsjukdomens höga mortalitet och stora inflytande på totalmortaliteten kan också illustreras med uppgifter från sjukhus. Akut hjärtinfarkt utgör huvuddiagnosen hos 7 procent av patientmaterialet på medicinkliniker, men samma sjukdom svarar för 25 procent av den totala mortaliteten.

Hjärtinfarktavdelningar har som resultat av sin verksamhet rapporterat en nedgång i totalmortalitet med maximalt 30 procent. I Sverige skulle detta innebära 1.000—2.000 ytterligare överlevande patienter per år under 70 års ålder. Detta är sett i relation till totaldödligheten i andra sjukdomar mycket höga siffror och kan motivera en omfördelning av nuvarande materiella och personella resurser.

Sverige står inför en snabb utveckling... Svenska erfarenheter är fortfarande be-

Betala avgift själv vid "småsjukdomar" säger läkare i Schweiz

Vi "små sjukdomar" eller triviala sjukdomstillstånd bör patienten betala hela kostnaden och inte belasta sjuk-kassa och sjukvårdsapparat med en massa jobb, tycker en läkare i Schweiz, dr M. Howald, Basel. Tills för kort tid sedan har i det schweiziska sjuk-kassasystemet ingått obligatoriska standardavgifter plus en personlig avgift på upp till 20 % av sjukvårdsräkningen. Nu har man dock förväntat den procentuella avgiften till "självrisk", men dr Howald tycker att man bör gå ett steg längre och anvisar en annan lösning. Ungefär så här resonerar han enligt Internationella Läkartidningen PULS: den verkliga fördelen med självrisksystemet kommer inte förrän sjuk-kassorna slipper att ta befattning med 20—30 % av "de triviala sjukdomar som nu måste handläggas administrativt. Ett enda besök hos en läkare, t. ex. vid en vanlig förkylning, kostar så litet att alla kan ha råd att betala själva.

"Nollmeddelanden" och papperskrig

Som exempel på hur tungsamt och papperskrävande systemet kan vara anför dr Howard bl. a. följande:

För närvarande måste sjuk-kasseadministrationerna ägna alltför mycken tid åt att utfärda "noll-meddelanden" till med-

lemmarna i dessa fall. (a) Patienten går till sin sjuk-kassa för att få remiss till läkar — (b) läkaren skickar sin räkning — (c) medlemmen betalar — (d) medlemmen överlämnar remissen (a) och läkarens räkning (b) för återbetalning — och (c) sjuk-kassan skriver ut ett "nollmeddelande" som innebär att patienterna inte får någon "återbäring".

I de fall där sjuk-kassorna betalar läkarna direkt är förhållandena mycket bättre — den administrativa proceduren står inte i vettig proportion till de små summor det gäller. De flesta "triviala" sjukdomarna i de flesta kantonerna drar inte högre kostnader än omkring 30 kr.

Skillnad på "bankdirektör" och fattig pensionär

Den avgörande aspekten är att "självrisk" bör vara tillrättalagd för varje medlems finansiella omständigheter. Vad som kan vara en bagatell för en bankdirektör kan vara en svår utgift för en gammal pensionär.

För närvarande är självriskerna bara mellan 5 och 10 kr. Därmed har man missat målet och inte uppnått några administrativa fördelar. Vi vet av erfarenhet att en symbolisk avgift gör mycket litet för att frammana ansvars-känsla hos patienten. Det enda effektiva medlet är att låta patienten själv betala hela räkningen för enkla konsultationer. Bara på detta sätt kan de obligatoriska avgifterna för sjuk-försäkring hållas på en vettig nivå för alla framhåller den reformvänlige doktorn i Schweiz och påpekar att "fri medicinsk vård" missbrukas, vilket bl. a. erfarenheter i England bevisar. Det är beklagligt att den försäkrade inte inser att, även om han inte gillar att han måste betala ett litet bidrag, detta i långa loppet är till hans fördel.

Prenumerera på

Status

ÄMNESOMRÅDE

SOCIALPOLITIK
SOCIALMEDICIN

gränsade på detta område, och de flesta publicerade rapporter kommer från andra länder, framför allt från USA. Rapporterna tillåter dock ej detaljerade slutsatser om kvantitativa vinster. Man rapporterar i allmänhet resultat inom hjärtinfarktavdelningen men studerar ej arbetsformens inverkan på totalmortaliteten i hjärtinfarktsjukdom med hänsyn tagen till även patienter med hjärtinfarkt, som vårdas på andra delar av sjukhuset eller utanför sjukhuset.

Sverige står inför en mycket snabb utveckling på detta område. Uppenbarligen har den definitiva arbetsformen för hjärtinfarktavdelningar ännu ej fastställts.

Svenska cardiologföreningen anser det angeläget att i detta skede söka samordna verksamheten och planeringen i största möjliga utsträckning. En långsiktig planering är mycket väsentlig då investeringskostnader och driftskostnader för enheter av detta slag är extremt stora och felinvesteringar får åtrverkningar på hela sjukvårdsorganisationen.

Källhänvisning: För den som vill ha en fullständigare redogörelse av ovanstående rapport från Cardiologföreningen hänvisas till artikel i Läkartidningen, nummer 28 (den 10 juli 1968) med rubriken "Snabb utveckling att vänta i Sverige".

HÄR ÄR DE NYA LÄKARREGLERNA

De etiska regler, som är riktlinjer för läkarna som yrkesfolk och vårdare av mänskligt liv, fastställdes i ny version vid läkarförbundets fullmäktigemöte den 8 juni 1968.

Tidigare etiska regler, fastställda 1951, har genomgått en språklig bearbetning i syfte att göra reglerna mera lättillgängliga — men det är också fråga om en saklig förändring med hänsyn till utvecklingen, skriver Läkartidningen i sin kommentar.

I många stycken står läkaren och patienten som två motpoler till varandra: läkaren som den ansvarige yrkesmannen, patienten som mottagare av alla omsorger och förpliktelser till riktigt handlande från läkarens sida.

Jämför man läkaren med andra yrkesverksamma torde han vara ganska ensam om att ha sådana detaljföreskrifter för yrkesutövning.

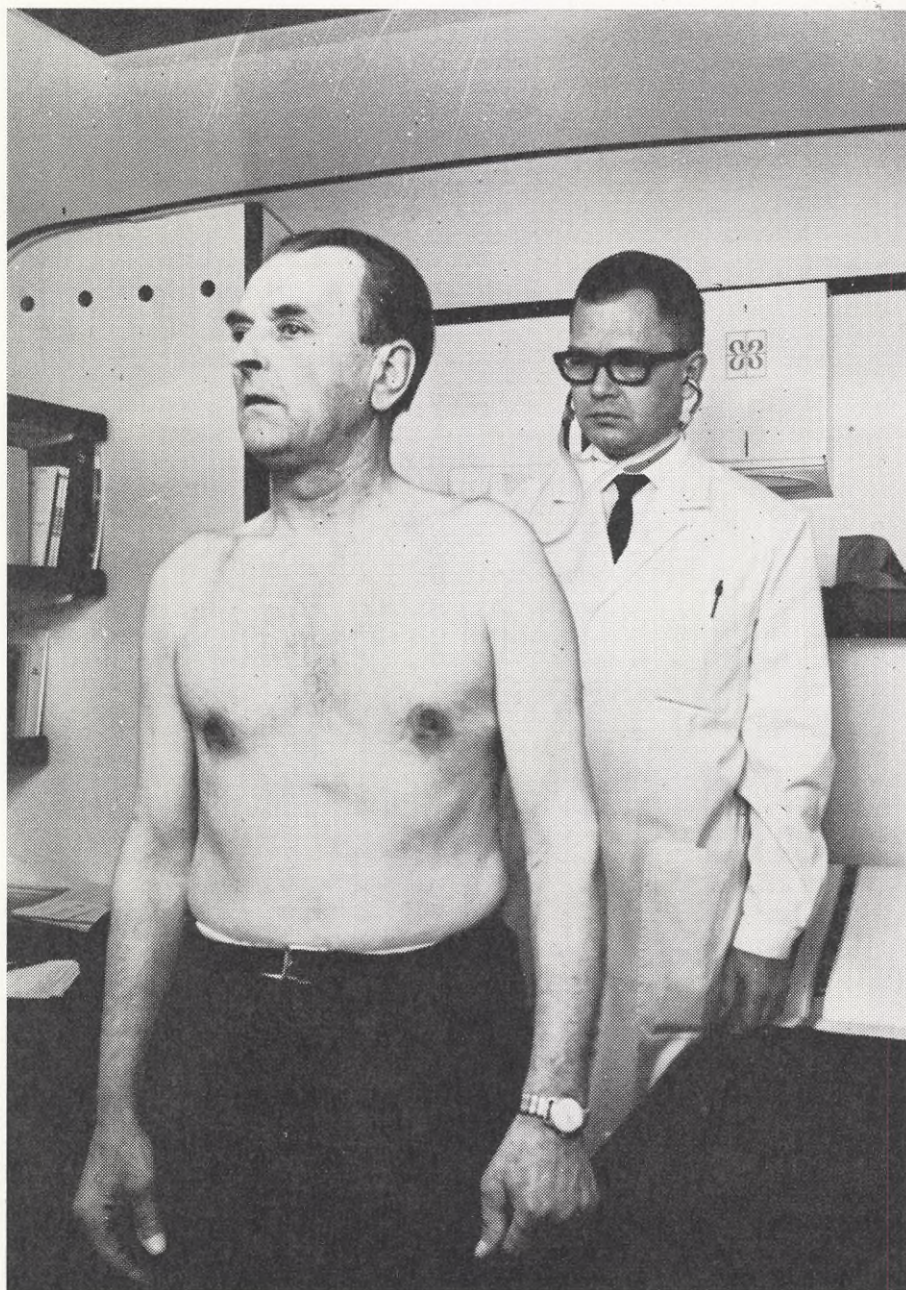
I ingressen säges följande: Den som valt läkarens yrke har åtagit sig en svår och ansvarsfull uppgift, som kräver goda kunskaper och vilja att följa de etiska krav som läkarna sedan årtusenden erkänt vara normgivande. Det förtroende och den handlingsfrihet som tillkommer läkaren grundar sig på hans personlighet och vetande. Den som vinner inträde i Sveriges läkarförbund skall ständigt låta sig ledas av följande regler och skall icke medverka i sådan vård där han saknar frihet att handla efter dessa. Sedan följer 12 punkter eller regler, vilka i den nya versionen fått följande lydelse:

1. Läkaren skall i sin gärning låta sig ledas av människokärlekens och hederns bud och hans främsta mål skall vara patientens hälsa.
2. Läkaren skall handla i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och ständigt söka vidga sina kunskaper.
3. Läkaren skall besinna vikten av att skydda och bevara människoliv.
4. Läkarens förhållande till sin patient får inte påverkas av livs-åskådning, nationalitet, ras, politisk åsikt eller samhällsställning.

5. Läkaren får inte göra sin auktoritet gällande så att han inkräktar på patientens rätt att bestämma över sig själv.
6. Läkaren skall anlita annan sakkunskap om han för undersökning eller behandling finner sådan erforderlig. Han skall tillmötesgå patientens eller närståendes rimliga önskemål att rådfråga annan läkare och han

skall meddela denne sina egna iakttagelser.

7. Läkaren skall iakttaga tystlåtenhet om varje patient som rådfrågar honom eller kommer under hans vård, såvida inte patientens väl äventyras härav.
8. Läkaren får inte låta sig påverkas av otillräckligt förvärvsbegär. Han skall utföra endast den undersökning som han finner

Den moderna industrihälsovården, hälsokontroller, och andra medicinska bedömanden, ofta i den sociala miljön och i tekniska sammanhang, vidgar den moderne läkarens aktionsradie ofantligt.

berättigad. Han skall anpassa sitt arvode till prestationens art och omfattning.

9. Läkaren skall i intyg eller utlåtande uppgiva endast vad han efter noggrann prövning anser sig kunna styrka.
10. Läkaren skall inte utan undersökning meddela råd eller föreskrifter, om inte vägande skäl föreligger.
11. Läkaren skall avhålla sig från påträngande annonsering och skyltning och från att på annat olämpligt sätt fästa uppmärksamhet på sin person och läkargärning.
12. Läkaren skall utan att träda patientens intresse för när respektera sina kollegers arbete.

För en lekman ter sig dessa regler ur många synpunkter mycket intressanta. Den som inte själv är läkare utan vid behov måste söka läkarens hjälp fäster sig kanske främst vid de formuleringar om livet, dess skydd och värde, vilket otvivelaktigt varit ledstjärnan i alla de diskussioner, som filat dessa läkarregler. I ingressen talas ju om "de etiska krav som läkarna sedan årtusenden erkänt vara normgivande". Man märker också att i regel 3. — jämfört med tidigare formulering av denna regel — att tidens krav måste ha gjort sig gällande. Texten har på något sätt blivit mindre bunden i omskriven formulering: "Läkaren skall besinna vikten av att skydda och bevara människoliv" heter det i den nya versionen (den gamla lydde: läkaren skall besinna sin plikt att skydda och bevara människoliv alltifrån dess tillkomst i moderlivet). Vad omskrivningen innebär eller kommer att betyda i praktiskt bedömande på sjukhus och läkarmottagningar skall vi inte ge oss in på här. I de nya läkarreglerna kan säkert mycket tas upp till begrundande i anslutning till aktuella skeenden på det medicinska fältet.

TÄNK PÅ

HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS

BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

Medicinsk folktribun synar livsutrymmet . . .

Arbetsuppgifterna inom medicinen har jag upplevt som ett krav att så långt som möjligt försöka tillgodose andra människors förväntningar, säger professor Gunnar Biörck i en bred översikt. "Läkaren i det moderna samhället", en hyllningsskrift till Malte Ljungdahl, överläkare vid Allmänna sjukhuset i Malmö, verksam där mellan åren 1925 och 1948. Troligtvis har professor Biörck valt en person av Ljungdahls läggning för att med en man ur den historiska skolan få en bra utgångspunkt för synen på dagens skeende i samhället.

Professor Gunnar Biörck synar och blir själv utsatt för "insyn" av bilden att döma.

Sedan bör naturligtvis tilläggas, att skriften bygger på en föreläsning inför Malmö Läkarforening i början av detta år. Men vi ska inte sysselsätta oss så mycket med Ljungdahl — vi tror Biörcks utvikningar i dagens skeende, liksom hans "nyp" åt olika håll, är vida intressantare.

Själv har jag byggt mitt arbete inom medicinen på människornas krav och förväntningar, säger Biörck och konstaterar den ökning i kvantitet och kunskapsmängd vi upplever på praktiskt taget alla områden — antalet läkare var t. ex. på 30-talet en tredjedel mot vad det är nu. Det vill också synas som professor vill se dagens läkare som kring-

skurna, hårt trängda yrkesmän, jämfört med såna resar som Ljungdahl, utan tvivel en prydlig medicinsk centralgestalt, dessutom och inte så lite självständig. Ett erbjudande att bli generaldirektör och chef för medicinalstyrelsen avböjde han år 1935. Förmodligen vill han hellre ägna sig åt praktiskt läkarjobb än att styra medicinen i kungl. huvudstadens höga medicinalverk.

Men för att återgå till "förväntningarna" folk ställer tycker Biörck att läkaren i vår tid "inte får ha några värderingar", och om han är gammelmodig nog att ha sådana bör han hålla tyst med dem, vilket innebär en inskränkning eller begränsning av läkarens rättigheter som medborgare. Tiderna har förändrats. "Att vara mera än synas" gäller inte heller riktigt för den moderne läkaren. Det är skillnad nu mot då den myndige styresmannen vid Allmänna sjukhuset i Malmö körde ut pressfotografen från en doktorsdisputation. I dag tar hans kolleger i hela svenska folket i husläkarens mottagningsrum eller kirurgens operationsal. TV-män och pressfolk travar nu respektlöst in i medicinska finrum i jämn ström. Läkaren finns plötsligt, strålkastarbelyst, mitt i det moderna samhället. Men med vilken uppgift, vilket ansvar och vilka rättigheter frågar professor Biörck.

Professor Biörck vill gärna att unga läkare ska ha ett bredare kulturellt intresse. Han nämner i en tidigare bok ett urval böcker han tycker varje medicine kandidat bör läsa, dvs. vid sidan av den egentliga kurslitteraturen. Vilka är "kulturarbetare"? frågar professorn. I varje fall tycks inte läkarna finnas med på den lista ecklesiastikdepartementets kulturchef Roland Pålsson lagt fram. På den listan finns dock bl. a. antikhandlare, slöjdlärare och pianostämmare. Borde inte Sverige som "andlig stormakt" dra något mindre snäva gränser och även ge mera utrymme åt medicin och naturvetenskap på tidningarnas kultursidor, inte bara åt läkare som experter i neutral hörna utan också åt dem

som värderare i tidsdebatten. Läkarnas tystnad i "den offentliga samtalen" kvarstår i stort. Biörck har många tänkvärda synpunkter på läkarens engagemang i den offentliga debatten. Om en del läkare tycker att de inte skriver eller talar tillräckligt bra — vilket Biörck tycker är ett svagt argument för tystnad — så behöver de dock inte oro sig när "man ser hur illa många av de moderna författarna skriver".

Läkarens roll i sin egen hörna är omdiskuterad. "I olika tonarter har Dagens Nyheter och Socionomförbundets tidskrift meddelat, att nu är det slut med läkarnas ledarskap inom sjukvården: nu övertas befälet av sociologer och socialarbetare och läkarna får nöja sig med att bli vad de bör vara: tekniska redskap i planerarnas händer". För den som upplevt en generation av klinikchefer som "hövdingagestalter" är detta en märklig omkastning. Det är väl så, menar Biörck, att den tidigare "personkulten" har ersatts av det "kollektiva ledarskapet", även inom medicinen. Här tycker sig författaren till denna synpunktsrika skrift ha hittat en ny utvecklingstendens: läkarna kanske är i färd med att komma tillbaka till sjukvårdens ledning, men inte som representanter för medicinen utan som politiker.

På tal om sjukvårdsplanering menar Biörck att den givetvis måste baseras på det väntade, det förutsedda, men en friare sektor måste finnas och denna flexibilitet, improvisation och frihet, får inte vara bakbunden i vårt rörliga samhälle. Professor Biörck är också väl medveten om att samhällsuppgifterna torna upp sig på ett sätt som gör att frågan om prioritering av det ena behovet ställt mot ett annat blir svåra ekvationer att ta ställning till. Skall man t. ex. som i England sätta en åldersspärr vid 70 år för intagning på hjärtinfarktenheten på sjukhus i Edinburgh? Vi vet att hjärtinfarkt-avdelningar är enormt personalkrävande och kostsamma, om de ska skötas effektivt. Om dödsbegreppet och transplantationsfrågan — kanske dagens mest aktuella medicinska frågor — finns också intressanta fakta. Men vi tycker inte att det är riktigt rätt mot professor Biörck att

"Frivillig avgift" på telegramblankett ersätter inkomstbortfall till hjärtforskning

Svenska Nationalföreningen mot Hjärt- och Lungsjukdomar har genom att Televerket fr. o. m. nästa år övertar hela inkomsten på lyxtelegram drabbats av ett kännbart inkomstbortfall. Tidigare har det varit så att en viss del av avgiften för varje lyxtelegram har tillfallit Nationalföreningen. Nästa år blir bidraget frivilligt, dvs. den som vill stödja Nationalföreningens verksamhet för hjärtforskning etc. kan ge sitt stöd genom att betala ett tillägg eller högre avgift på lyxtelegram.

Televerket motiverar sitt handlingsätt med att lyxtelegramrörelsen sedan åtskilliga år tillbaka gett förluster, som stigit successivt — man är nu uppe i en förlust av 20 milj. kr om året. Vi har alltså fått ta medel från andra avdelningar för att kunna ge Nationalföreningen deras fastställda del av lyxtelegramavgiften, säger generaldirektör Bertil Bjurel, Televerket. Från Televerkets sida — och det gäller även andra affärsdrivande statliga verk — hävdar man att "verksamheten måste bära sig" och därför söker man att minska underskottet så mycket som möjligt utan att det ska bli en försämring av servicen till allmänheten. Det är den allt dyrare utbärningen av telegrammen som är

närmaste orsaken till förlusten. På 1910-talet, när lyxtelegrammen infördes, kostade ett telegrambud mycket litet och så blev bidraget till hjärt- och lungsjuka en praxis som fått fortsätta.

Det var Nationalföreningen, som tog initiativet till att lyxblanketterna infördes 1912 och föreningen har fått 44 % av intäkterna från lyxtelegramavgiften. Förändringen innebär att man nästa år kan välja mellan att sända lyxtelegram med den ordinarie lx-avgiften och fortsätta att ge bidraget till hjärt- och lungsjuka genom att betala ännu mer för telegrammet, förmodligen ytterligare en krona. Blanketterna kommer att se likadana ut med undantag av föreningens emblem. Det ursprungliga beskedet från Televerket var att de tänkte överta lyxtelegrammen helt och hållet, säger man på Nationalföreningen. Men det ansåg vi vara felaktigt eftersom den första tanken bakom dessa telegram var att man genom en viss typ av telegram eller telegramsändning skulle stödja föreningen. Detta är väl också en sak många människor känner till menar man på Nationalföreningen, där man tydligen lyckats åstadkomma en viss uppmjukning av det tidigare erhållna beskedet från Televerket i denna fråga.

Status

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

referera eller kommentera honom i dessa stycken därför att en hel del saker hänt (bl. a. har medicinalstyrelsen, numera socialstyrelsen, sammanställt en enkät) på området, vilka var okända vid tidpunkten för denna skrifts tillkomst i början av året. Som helhet är skriften en enorm uppvisning av en läkare som med sting och ironiska kommentarer till mångt och mycket spränger gränserna, ger en "hörna medicinska aspekter" väl värd att uppleva vid sidan av Hylands mera offentligt be-

tonade hörnor. Den här skriften lär väl dock inte nå ut till så många, tunn som den är men väladdad med argument om "maktspel" och annan aktuell problematik inom modern medicin.

Den är utgiven av Lundgrens Bokhandel, Malmö, och priset kr 6:— för de 26 sidorna kunde väl ha varit något billigare, tycker den som blivit omskakad av det senaste utflödet från vår mest produktiva medicinska tribun.

S. H.

● Världsmedicinkongressen:

Hjärnans död bör vara avgörande för det nya dödsbegreppet

Om en persons hjärna är utslöcknad skall vederbörande anses som död. Detta faktum fastslogs vid den tjuogoandra världsmedicinkongressen i Sydney i Australien. Ett uttalande i frågan kommer att tillställas alla medicinska myndigheter i hela världen. Dödsbegreppet har blivit särskilt aktuellt det sista året genom överföring av hjärtan vid de hjärttransplantationer, som utförts i olika delar av världen. Man får därför utgå från att detta uttalande kommer att studeras noggrant av medicinare — inte minst i Sverige — under de närmaste månaderna.

I flera länder, t. ex. Frankrike, har man på senare tid lagstadgat om att hjärndödsbegreppet skall användas. På så vis kan en persons hjärta användas för en transplantation om man slagit fast att hjärnans elektriska aktivitet är helt utslöcknad.

I Sverige har socialstyrelsen ännu inte tagit ställning i frågan om hjärndöd eller hjärtdöd.

De 120 delegaterna vid kongressen slår i sin deklaration fast att det i de flesta länder är läkarna som avgör när en person skall förklaras död. Så bör det även vara i fortsättningen, anser man.

Två nya medicinska erfarenheter gör det nödvändigt att studera frågan om tidpunkten för dödens inträdande närmare:

1. *Möjligheten att med olika hjälpmedel på konstlad väg uppehålla cirkulationen av syresatt blod genom delar av kroppen som ändå kan ha oreparabla skador.*

2. *Användandet av kadaverorgan såsom hjärtan och njurar vid transplantationer.*

— Det som komplicerar frågan om dödets inträdande är att döden är en process som sker gradvis allt efter de olika kroppsdelarnas cellers motståndskraft mot syrebrist, heter det i deklarationen.

— Det är dock inte kliniska intressen som skall falla utslaget om döden inträtt. Patienten skall anses död när dödsprocessen fortskridit så långt att man inte med någon känd teknik förmår att återuppliva patienten.

— Om något organ skall användas vid en transplantation skall två eller flera läkare fastslå att döden inträtt och detta skall ske utan hänsyn till den förestående transplantationen, fastslår deklarationen.

Yrkessjukdomen silikos kartlägges

I början av september startar en undersökning av silikosrisk och silikosfara. Undersökningen berör närmare 950 arbetsplatser. Lungsjukdomen silikos har ofta berörts i företagshälsovården och det har betonats att silikosriskerna torde vara avsevärt större på många arbetsplatser än man för närvarande har kunskap om. Det blir ett 20-tal tidigare arbetslösa ingenjörer som sysselsättes med utredningen. På samma gång blir det en form av omskolning — till skyddsingenjörer — för denna arbetsgrupp. Hela projektet kommer att kosta omkring 3 milj. kr och utredningsarbetet beräknas vara färdigt om 2 år.

Undersökningen görs för att eliminera risken för silikos. Resultaten skall meddelas till yrkesinspektionen som sedan kan föreskriva lämpliga skyddsåtgärder.

Kartläggningen bedrivs i samarbete mellan arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmedicinska institutet. Projektet leds av professor Gideon Garhardsson.

— Silikos som främstorsakas av kvartsdamm är numera ingen vanlig yrkessjukdom. Men de 40—50 fall som upptäcks varje år är ofta obotliga, säger byrådirektör Lars Byberger, arbetsmedicinska institutet.

På de 950 arbetsplatser som skall undersökas finns sammanlagt 25.000 personer som i sitt dagliga arbete utsätts för risken att drabbas av sjukdomen.

De 20 ingenjörerna rekryteras från hela landet. När själva mättningsarbetet är slutfört får de gå igenom en kompletterande utbildning som gör att de kan få anställningar som skyddsingenjörer inom industrin, när silikosprojektet är avslutat.

Socialt jobb populärt hos studerande ungdom

Vården av sjuka, äldre och barn, är nu en verksamhet dubbelt så stor som för fem år sedan, fastslog statsrådet Sven Moberg vid Socialtjänstemannaförbundets studiekonferens i Göteborg. Vård- och socialsektorn blir alltmera personalkrävande. Och hur ser det ut med personresurserna i framtiden? Trots den starka expansionen på dessa områden kan vi dock se ljusare på personalsituationen än för bara några år sedan, menade statsrådet Moberg.

Det beror på att de sista tio årens starkt ökade satsning på utbildning av olika kategorier av vårdpersonal nu börjar ge resultat. Den utbildningskapacitet som vi nu uppnått för läkare, socionomer, sjuksköterskor och andra vårdyrkesgrupper kommer att förse hälsovården och social-

vården med personalresurser som ingen av socialpolitikens pionjärer vågade drömma om.

Bland skolungdomen är intresset för vårdyrken stort, varför några rekryteringsbekymmer inte föreligger för vårdyrkesutbildningens del. Ytterligare ökning av läkarutbildning och socionomutbildningen förbereds. Vidare kommer nya utbildningsvägar att inrättas. På universitetsnivå skall påbörjas blandad medicinsk och naturvetenskaplig, respektive farmaceutisk utbildning. I Malmö och Örebro skall i höst påbörjas tandhygienistutbildning.

Samhällets satsning på socialvård och hälsovård uppgår f. n. till 60 milj. kr per dag.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Silvertråd och silverplåt i olika former och dimensioner.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover. Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma SUNE ENGLUND, Örebro Klostergat. 18, Postbox 266
Tel. 019/12 09 14 - 12 10 95

Vi pratar om...

Reklam bara för ungt folk

De äldres kläder måste ägnas mera intresse av konfektionsindustrin, säger Marianne Hellmér i detta krutstänkta debattinlägg.

Vi har förfallit till tonårstänkande ifråga om kläder och mycket annat. Tänk om "i lugnare, skönare banor", manar hon, och det gäller inte minst kläder med stil och färg, en konfektion som passar äldre människor utan att för den skull vara färglös och tråkig.

Mycket talas om den köpkraftiga tonårskonsumenten, de flesta säljande argument gäller de unga löntagarna, praktiskt taget all annonse-

ring, all reklamkanpanj gäller dem, de ungas krav, den unga stilriktningen, den unga tongivningen.

Konfektion, möbelindustri, textilfabrikation rättar sig efter vad tonåreringen anser, tycker, tänker, väljer — och naturligtvis köper.

De medelålders och äldre anses inte längre lika köpkraftiga, inte heller lika klädsinnade, de äldre och medelålders bostadsplanerande tar man inte så stor hänsyn till. Det är de unga som ska sätta bo, köpa senaste nytt, höra sista poplåten på senaste transistorn med det mest skrikande ljudet.

Vore det inte på tiden att tänka om, tänka i lugnare banor, mindre

affekter, gedignare stil, och mer kultiverat skapande?

Framförallt gäller detta konfektion, tonårshetsen har gått till en överdrift, som åsidosätter äldre lika köpstarka konsumenter som fordrar kvalitet framför pop, och ändamålsenlighet framför slit- och slängprylar.

Tonårsmodet blir värre år från år, förvirrat, stillöst, tänkt för små smala flickebarn i en slags dagssländestil som snabbt ska kunna bytas ut till nästa popbeklädnad.

Modet är inget egentligt mode längre, det har urartat till en hysterisk maskerad för mycket unga klädgalna fantasier utan någon som helst känsla för kvalitet och stil.

Måste det vara så? "Frumodet" finns alltså, tantkläanningarna i större storlekar dominerar, fantasilöshet utan gräns. I årtal har vi efterlyst ett elegant, sobert och klassiskt mode i större storlekar.

Alltjämt väljer de sista påhitt från modevärlden in i varuhus och butiker — och alltså firar stillösheten triumfer på de äldres bekostnad, och så kommer det att förbli.

Det kommer inte att ske någon ändring, fabrikanterna kommer inte att tänka om, hellre förlorar de på gummorna vad de kan taga in på den unga karusellen, äldre, eller fyliga och klädmedvetna damer kommer fortfarande att få se sig om bland klädhängarna efter något snyggt att sätta på sig, något urringat utan krage upp i halsen och klumpiga tyger. Det ställer sig för dyrt att sy upp större modeller i bra kvaliteter, även seriemodeller är trista, tråkiga, opersonliga.

Det finns dock klädskapare som vill slå ett slag för åldern över 18 år, och vet att det kan löna sig. Men vi saknar säljande argument, säljande reklamkampanjer, därför att hela industrin har enats om att de unga måste man satsa på — slit och släng och köp nytt, är dagens lösen. Papperskläder och pappersmöbler har vi redan och snart får vi kanske hela pappershus också där de unga ska bo, i dagens samhälle är allt möjligt, med undantag av en kvalitetsmässig konfektionsindustri för den gyllene medelåldern — även om den råkar vara aldrig så köpkraftig.

lämpligt att dela upp samhället i "skrivbordsarbetare" och "kroppsarbetare", då man talar om pensionsbehov. Det är många faktorer som måste sorteras upp; medicinska aspekter, fackliga aspekter, samhälls-ekonomiska aspekter etc. innan man kan säga att den "grumliga frågan" är ordentligt genomlyst. Att vi har en traditionell facklig uppsplätning här i landet i arbetare och tjänstemän gör att "tyckarna" tycker olika från olika plattformar. Diskussionen nere i gruvan är väl en smula olika de samtal i pensionsfrågan som förs på gruvkontoret ovan jord. Detta förhållande — att kroppsarbetare lever på ett visst avstånd från varandra — är ett problem vi inte ska fördjupa oss närmare i här. Om man nu ska spinna vidare på de praktiska utvecklingslinjerna för en rättvisare pensionering — oavsett om "förslitningen" drabbat en arbetares kropp eller en tjänstemans intellektuella kapacitet i jobbet — kommer man aldrig ifrån de ekonomiska konsekvenserna. En allmänt sänkt pensionsålder — med ett år — skulle enligt uppgift kosta en halv miljard kr, varav 400 milj kr på folkpensionsdelen och 100 milj på ATP-pensionerna årligen. De här summorna (och andra siffror) får alla reformatorer i pensioneringsbranschen inte hoppa över. För räknar man inte med de ekonomiska konsekvenserna lär det bli dåligt med underlaget för allas vår trygghet. Till de fackliga ledarna i gemen vill man slutligen ställa frågan om de är villiga att något mera än hittills diskutera ökade möjligheter att både i privat och enskild tjänst vidga utrymmet för halv- och deltidstjänster; för arbetskraft, som av olika skäl inte kan hänga med i den hundra procentiga mall vi gjort upp för en arbetande människas prestationer. Jobb även med någon ersättning från annat håll i botten blir mer och mer påträngande och ofrånkomlig för en stor del människor — såna frågor kommer lätt i skymundan när man serverar allmänt publikknipande förslag i pensionsdebatterna. Från handikapporganisationernas sida föreligger sedan lång tid tillbaka önskemål om en toppöverläggning om handikappade i arbetslivet — där kan "strecken" i pensioner och arbetsliv tas upp till allsidig, realistisk analys, dvs. om viljan finns att ställa upp till en sådan överläggning.

Kvicksilverfiske i höstens bokflod . . .

Havet kan ge bärgning på olika sätt. "Den tunga handeln" går över vatten, vattenvägarna är de naturliga kommunikationerna mellan länder och folk, trots flygtrafikens enorma framsteg. Bland havets många arbetare, sjömän, handelsmän, valfångare och kapare, har fiskaren genom tiderna varit en fredlig yrkesutövare, en smula i skymundan. Och fiskaren, som varit jordfast och haft fisket som näring har väl alltid levat i skuggan för dem som lyst starkare

Sven O. Bergkvist har på nära håll studerat kvicksilverproblemet.

på vattnet, i krig och fred. Intrycket av ett stilfullt krigsfartyg med kanoner och uniformer, på vattnet och i hamnarna imponerar. En grå torftig fiskebåt — och särskilt om det "bara rör sig om en enkel strömmingsfiskare — "är inget särskilt att fästa sig vid. Det finns skällsord inom alla yrken. "En strömmingsfiskare" är på vattnet vad "en bonntjyv" kan vara på landbacken. Sakerligen har det romantiserats mycket mindre kring fiskaren än annat sjöfolk med större uppgifter, även

om bra litteratur om fiskare ingalunda saknas.

Men kvicksilverdebatten för någon tid sedan satte fiskaren i centrum — på ett mindre romantiskt sätt förstås. Och så stod där den enkle strömmingsfiskaren — om inte i och för sig livsfarlig så dock som förmedlare av en vara, strömming och annan fisk, man måste akta sej för. Man måste vara yrkesfiskare på riktigt för att förstå hur sånt kan kännas. Den som semesterfiskar, sitter på sitt ställe och halar upp några abborrar under lata semesterdagar, begriper inte ett skvatt av de här yrkesproblemen. Man är tacksam mot författaren Sven O. Bergkvist, som, oförskräckt och utan att romantisera mer än lovligt, gett vår hederlige yrkesfiskare upprättelse i hans svåraste stund. Fast mer än ord kan det knappast bli. "Den siste fiskaren" Bergkvist berättar om är en utdömd yrkesman// har lika lite att hämta i de bortdöende yrkenas samhälle som bonden som envisades med att nyodla jord uppe vid trädgränsen.

Bergkvist serverar en rykande dagsaktuell problematik i skönlitterär förpackning. Och han gör det på ett sympatiskt sätt, med stark känsla för människor, han anser kommit illa i kläm, strömmingsfiskare i ett inte närmare namngivet område. Man kan gå i god för att Bergkvist känner sina fiskargubbar, långt innanför blåställ och oljekläder, att han känner starkt för dem och vill tala om det så att omvärlden ska förstå vad det verkligen gäller. Ett citat ur boken, ett brottstycke ur en dialog på stranden, då fiskaren Sundberg ska ge sej ut på djupare, "giftfria vatten", för att hämta acceptabel strömming, ger nuläget i oförfalskad samtalsstön:

— "Ställer jag mej utanför brukskontoret kan pissar så riskerar jag böter, sa Emilsson som ett exempel. Har jag språngsketta och i hastigheten inte hittar nåt annat än bruksrabatten som räddningen i nöden — då åker jag in på fängelse fortare än kvickt? Men fabriken får brassa på dagarna i ända och släppa ut tonvis ur tarmarna! Det kan inte vara

Forts. å sid. 25

STATUS

ger sociala och medicinska fakta
i lättläst form.

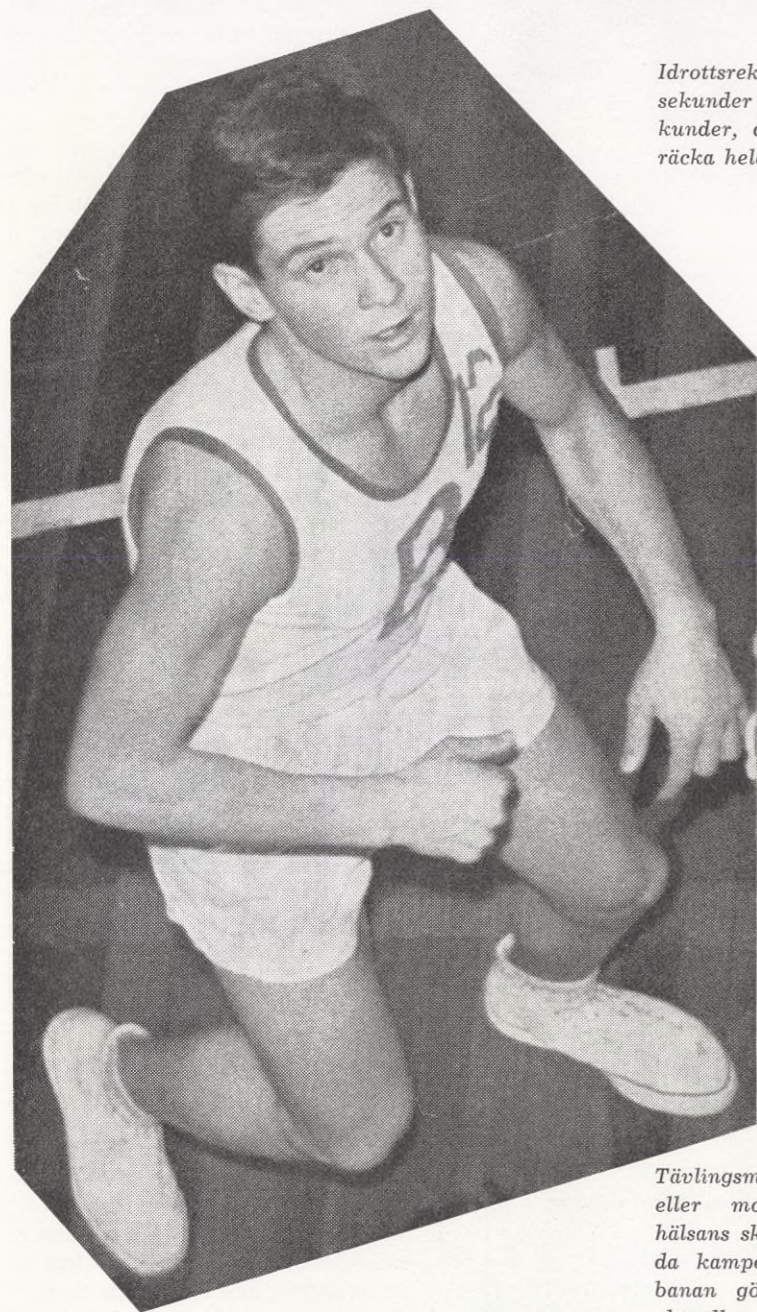
Toppidrottsmän hur hårt pressar ni era hjärtan?

Det går idrottsfeber i nationen, ära flaggor och medaljer hägrar. Vi har olympiad framför oss i år. Fotbollens höstomgång avgör vilka som skall "upphöjas" och vilka som ska "flyttas ned" — i "träsket" heter det oftast om det fotbollslag som åker ned i en lägre division.

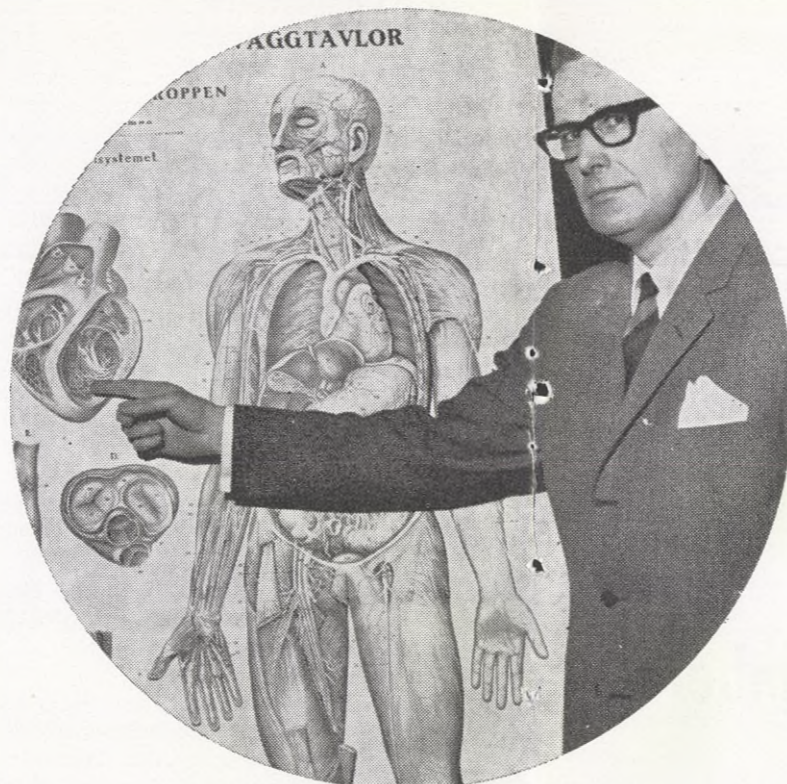
Ibland låter det sorgmodigt på

idrottssidorna. Det är då ett stjärnskott plötsligt slocknar, en sjukdom eller skada sätter punkt för en toppidrottsman man väntat sig så mycket av. Vill det sig riktigt illa kan det vara fråga om skada som sätter spår för hela karriären för en idrottsman. Han är inte längre att räkna med i tävlingssammanhang.

Idrottsrekord gäller ofta sekunder och tiondelsekunder, ditt hjärta skall räcka hela livet ut.

Tävlingsmedaljer och ära eller motionsidrott för hälsans skull — den hårda kampen på tävlingsbanan gör frågan mera aktuell nu.

I vår tid behöver vi kanske just den stimulans tävlingsidrotten ger, kanske mera än förr. Men att vara tävlingsidrottsman idag, dvs. av stjärnklass för krävande publik, betyder dock att alla kroppsliga resurser måste spännas till det yttersta, träna och åter träna och inte spara på det mänskliga kapital som heter ens egen kropp. Det är ju inte med vår kropp som med bilen. Bilen kan vi byta ut, kroppen ska vi hushålla med på så sätt att den håller hela livet. Toppidrottsmannen satsar hårt under sin aktiva tid, "man måste plåga sej för att nå resultat" heter det ofta sakkunnigt. Och den tesen upprepas särskilt ofta om en idrottsman som inte verkar vilja offra sig till sista blodsdroppen, i närmkamperna på fotbollsplanen, i spurten för att "knäcka" motståndarna och hinna först till målnöret.

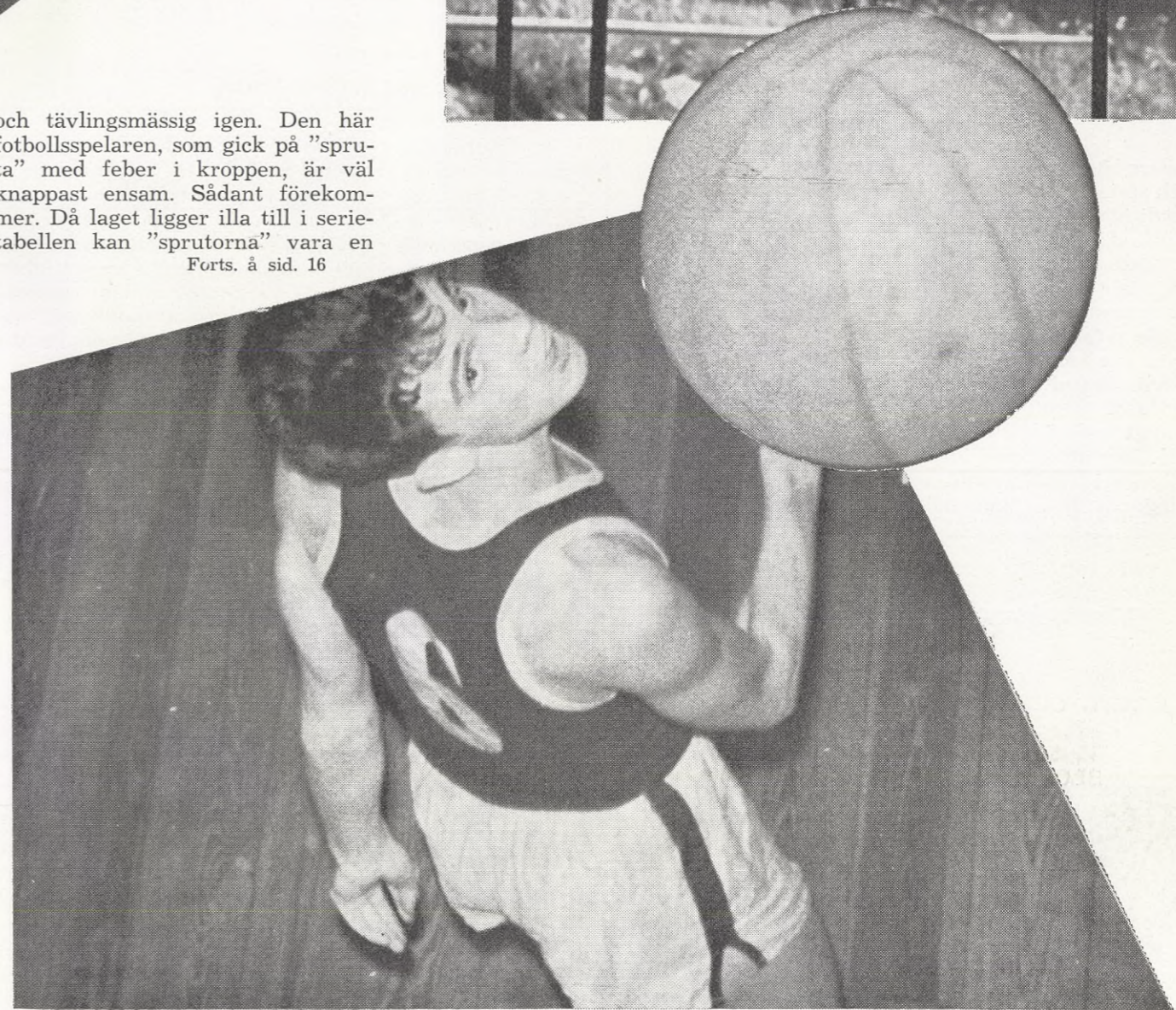
För några år sedan läste vi om en fotbollsspelare, drabbad av hjärtinfarkt därför att han inte ville missa en viktig match, fått någon "spruta" för febern etc., med andra ord: med konstlade medel sökt hålla sig i vigör då han istället borde ha stannat i sängen, inte ställt upp i en hård fotbollskamp. I det fallet gick det visst lyckligt — han kom tillbaka efter några år, enligt uppgift frisk

En toppidrottsman på väg mot rekord eller olympisk medalj är en stor upplevelse, men bakom ligger en oerhörd satsning på den mänskliga organismen.

och tävlingsmässig igen. Den här fotbollsspelaren, som gick på "spruta" med feber i kroppen, är väl knappast ensam. Sådant förekommer. Då laget ligger illa till i serietabellen kan "sprutorna" vara en

Forts. å sid. 16

viktig "medicin", för laget eller för den enskilde idrottsmannen som inte vill missa en chans, medalj eller poäng.

Nyligen läste vi om en olympiaman i spe som mitt i förberedelserna tycks ha drabbats av en allvarlig hjärtåtkoma, hur allvarlig är nu en sak som medicinskt sakkunniga bör utreda. Det ligger dock nära till hands att fundera över om inte den här killen borde skrinlägga sina förberedelser, men man förstår att en olympisk chans inte offras i första taget. Vi förstår också den ambition en ung människa har att kämpa sig fram till en plats i solen på tävlingsbanan. Även om priset kan bli mycket högt. Men ska man nu "offra sig" så hänsynslöst som man med sportspalternas skrivsätt ofta hävdar. Fördunklas inte medaljernas glans inför risker som kan betyda hälsan — ja kanske rentav livet för en ung människa? Säkerligen är läkarkontrollen idag mycket bättre än förr då det var ett "sparka och spring", i stor utsträckning, utan medicinsk kontroll. Men det finns ändå skäl att se upp. Dagens tävlingsidrott är hårdare än vad den någonsin varit. Bör man inte fundera över de här tendenserna, att till varje pris ställa upp i en tävling, även om febern bränner i kroppen. Tävlingsresultat på "spruta" och "plågade idrottsmän", rimmrar det riktigt med idrottens sanna friska idé? Hur är det med idrottsmännens hjärtan i vårt medalj- och poängtörstande tävlingssamhälle?

TÄNK PÅ

HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS

BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

Dramatisk frivecka i september

Text: KI-LO-WATT

Teckningar: SVEN BJÖRNSON

Tre unga män följde en slingrig väg uppåt, mot de blå åsarna, taggiga getryggar av skog mot en blå septemberhimmel, en värld ovanför den ordinarie bebyggelsen. De hade lämnat den säkra jorderingen i kyrkbyn. Säkra var de också i stegen, raka i ryggen, utan bördor och verktyg i händerna. Inte som man är van att se skogshyggesfolk på väg till jobbet en måndagsmorrn med krokiga ryggar och gungande knän. Till den träldom som är skogsarbetares, sommar och vinter. Tre bondesöner med värdebeständig egendom, jord i kyrkbyn, skog på blånande höjder, skog som växte och gav utdelning insatt på bankböcker. De gick raka med äganderätt i blicken på egen mark, taxerade värden, skog under dem och ovanför så långt ögat nådde.

Man skiljer på olika färdsätt och mål. Lösfolk och bolagsjobbare bär veckans slit invärtes och utvärtes, synliga bevis man inte tar miste på, lunkar som dragdjur till skogsskiften och en brutal, krävande verklighet i sex dagar. Tre fria bondesöner går till en lätt frivecka i september. Deras skaffning, mat och utrustning, bärs av en ung häst i två dekorativa säckar, hängande efter sidorna, sammanhållna i ett band

över ryggen; ett följe som skulle kunna vara de tre vise männen på strövtåg mot norr. Om man byter häst mot kamel och fantiserar i bondekläder, som kan vara både varma och förnäma i färgerna — som österländskt kungatyg — då en sensommarsol lyser som grannast på färdfolk av ofrälse börd på slingrig väg mot åsens blåa toptaggar.

Unghästen följer lydigt de tre, vet kanske att kring jakt- och fiskestugan på bondeskogen finns en härlig skogsång, en bäck med friskt vatten grönt bete och svalka under härliga trädkronor, träd, tidigare vattnade och skötta av kvinnohänder, fäbodstintor, som upphört att verka. Men grönskan de uppmuntrat, hackat kring och sått, allehanda växter finns kvar. Där kvinnans fria liv i skogen slutat tar karlarna vid, tre bondesöner, som beviljats frivecka i september. Fritidsskogen med stugan är kompensation till bondpojkar. De får ingen betalning, går hela sin långa ungdom, fram till mannaåldern, hemma på gårdarna och väntar på att de gamle ska "falla ifrån". Då blir de unga regenter, arvfurstar i kommunstyre och jordegendom. Men väntans tid är lång, kanske eller inte så ljuv som för andra ungdomar. Även om man vet att man inte blir lottlös då den dagen kommer, då de gamle stoppas i jord

och egendomen delas upp på unga arvtagare.

Frivecka i september var ett ständium. För utfört sommarjobb på åker och äng, oavlönat jobb som betalas nån gång i framtiden. Om bonnfar är snål på "löspengar" sitter de säkert i rikt bo i alla fall. Ingen ledsnad — friveckan i stugan är en härlig frihet. Bortom "gammelstyre" hemma på gårdarna. Unghästen klättrar, smidig som en get med sina dinglande påsar; hej hopp över stock och sten! Grönt gräs och fiskar som hoppar i bäcken. Hej på dej du torparkragg på bondetorp, du som sitter på nåd vid din sjö med ängslan i blicken då "bondetåget" drar förbi. Skönt att de inte stannade. Inga hälsningar från bondefar, om skulden på jorden, skuldpenningar som växer som en kräfta med räntor, inte lätt att betala när tolv ungar på löpande band kom. Det blev uppskov i det oändliga, man fick sitta kvar, bonnfar var ingen hård fogde som satte en i rep och stock, men skulden växte... växte så man fick frossbrytningar också då man såg unga bonnpojkar på väg genom skogarna. Ja, en torparkragg i bondebygd har det inte lätt. Svårt på många vis — han därborta i skogen var rädd för all "insyn" man gjorde, var glad när följet drog förbi utan att stanna.

Och just den här veckan var känslig. Måhända hade de läst "annonser"...? Jo, var så säker (!) Orstidningen lästes flitigt, inte minst i boden, hos handlarn med gratis-exemplar att läsa för den som inte prenumererade på egen tidning. — Läs tidningen... ordentligt, sa handlarn till bonnpojkar, då de provianterade för friveckan i skogen. — Läs... hela tidningen, spalt upp och spalt ned, sa handlarn och svepte in påsarna ordentligt, slog in socker, kaffe, kardus, spik och mycket annat man behöver i en stuga i skogen. Bonnpojkar handlade ordentligt den här gången och handlarn snålade inte på omslagspapperet. — Läs tidningen, sa handlarn för tredje gången, såg lurig ut, sprätte med fingrarna så att klackringen han hade, ovanpå vigselringen, rullade ut över disken. Handlarn fångade upp ringen elegant och satte den på fingret igen. Det var som han med ringleken ville ge ett eftertryck åt sitt hemlighetsfulla idisslande om att läsa "ortstidningen".

Därför följde tidningsbunten med i packningen. Pojkarna njöt av trivseln i sin sommarstuga, hämtade vatten, städade upp, tände eld i spisen, värmdde upp mat de haft med sej. — Hyv hit tidningsbunten, sa han som hette Bengt. Han hade grubblat på handlarns ord hela vägen upp till stugan. I utsträckt ställning på brädsängen började han efter handlarns tips läsa igenom hela veckans nyheter, spalt upp, spalt ned, repeterade halvhögt rubriker och händelser, men ingenting särskilt fanns utöver det vanliga. Att Krüger köpte upp fabriker och företag, lånade ut pengar till utrikes makter, förvärvade aktiemajoriteten i gruvbolaget Boliden... var det sånt handlarn mena? — Läs "notiserna", sa han som hette Bengt, men med en betydligt längre näsa än den förste Bengt, som for omkring i tidningsbladen, slingrade med kroppen allteftersom han läste, "upp och ned". Som om han bedrev någon sorts gymnastik samtidigt. Den tredje, som inte hette Bengt utan Wilhelm, uppkallad efter ett oljetryck av en tysk kejsare med hedersplats på väggen i hemmaköket, hade omåttligt roligt åt tidningssökandet. — Handlarn vill djävläs, sa han... där fanns ingenting annat än vad som brukar stå i tidningarna...

På morronen gick han som hette Bengt och hade ljust hår, tidnings-sökaren, till kalkkällan i myrkanten för att hämta vatten till morronkaffet. Han var lite purken, de andra två hade haft roligt åt att han gått på "handlarns blåsning, stod en stund och tittade på långbenen som gnodde omkring på det blanka vattnet, skar ett videspö för att rensa källan från alla flygfän, levande och döda på vattenytan. I den gärningen

... stod han, den andre Bengt, med pek-fingret på en annons om en "rejäl skogsbonde", som sökte en "husföreståndarinna".

låg en liten hämnd mot de två andra därborta i stugan. Dom storkäftarna skulle få vänta ett tag på morronkaffet. Men i dröjsmålet föddes upp-rättelsen, för när han kom tillbaka stod han, den andre Bengt med långa näsan, hukad över tidningen med pek-fingret på en annons, inte en av de större utan en liten blänkare. Om en "rejäl skogsbonde" som sökte en "husföreståndarinna". Och kronjägaren, som just tittat in, hade bekräftat att bakom den annonsen stod "deras torpare", han som aldrig betalt ett öre på den jordtorva Bengt långnäsas far lånat ut pengar till.

Harmonin mellan tre bonnpojkar var fullständig igen, skuggan mot handlarns otillbörliga skämtlyne borta. Ingen drift med hederligt folk med säte och stämma i fullmäktige förelåg. En ortsnyhet av enorma dimensioner höll på att utvecklas, den "rejäle skogsbonden", far till tolv barn redan och skild från den han avlat barnskaran med, hade via ortspressen lagt ut krokarna för ett nytt offer. Säkert skulle det bli tolv ungar till, bara "husföreståndarinna" blev installerad. Hela bygden var uppskärnad över den fälla som kan ligga i en snyggt formulerad annons. Vilka risker en "husföreståndarinna" löper, om hon söker jobb hos "rejåla" skogsbönder. De tre på frivecka fick av budbärare från bygden, bärplockare och andra, flera rapporter om att svar hade ingått. Ett telefonsamtal — avlyssnat i handlarns bod — visste att en kvinna accepterat och att "husföreståndarinna" kunde dyka upp vilken dag som helst. Hela bygden, och främst befolkningen kring busshålls-platsen, höll skärpt bevakning. För man fick väl utgå ifrån att "sökanden" måste anlita den kommunikation den dagliga bussen utgjorde. Det kunde gärna inte bli fråga om flygplan. Sådana som Ivar Krüger och andra finansmän använde sej av. Kvinnan måste komma per buss i första omgången. Att hon sedan skulle få vandra ett par mil in i mörkskogen för att komma till sin "rejäle annonsbonde" skulle bli ett spex att bevittna, ett skådespel som absolut inte fick missas.

På friveckans sjätte dag, på aftonen, satt de tre utanför stugan vid

kaffekopp och fågelsång, de hade förstärkt stämningen med en flaska starkvara, spädde på kaffekopparna. Septembersolen glittrade i sjön, mörka granar sträckte ut grenar över vattnet, liksom ville de doppa sig i silvret. En förunderligt skön sensommarkväll. Med starkvarorna flöt blodet snabbare, fantasin blev livligare. Inga överdrifter i dryckesväg förstås, sånt går inte an då man är jordbesittare och betrodde män i sockenstyre, men färgen kan stiga i ansiktet också hos sånt folk, jordbundenheten och stabiliteten gunga en smula på helgdagsvis. De hade fiskat, målat i stugan, sprängt bort stenar som blockerat vägen upp mot stugan, putsat upp ute och inne. Nu satt de lite uppspelta med klockan och räknade ut på skoj när brudparet, "den rejäle skogsbonden" med husfru, kunde anlända till sitt "lantställe". Borde de inte ta några dynamitgubbar som blivit över från stensprängningen och fira ankomsten med en ordentlig smäll? För hela bygden visste att i kväll kom hon som nappat på annonsen. Det skulle säkert vara folksamling vid busshållplatsen nere i byn nu... troligen flera människor än i Folkets park i stationssamhället denna lördagskväll.

◇

Men "annonsbonden" var kvicktänkt, listig och mjuk mot djur och människor, van att slingra sig ifrån skulder och förpliktelser, lika bra som han visste i vilka vikar och vatten de stora fiskarna går, tillhåll för skogsfågel, älg och annat storvilt i skogens gömslen, lika bra visste han att busshållplatsen i kväll var välbefolkad. Mjukt och kattlikt tassade han därför fram till förarn, strax före slutstationen, och viskade: "hon är opasslig, måste stiga av... Och för såna upplysningar måste en förare stanna, även mellan hållplats-skyltarna. Det visste nu den listige vildmannen, som skulle föra sin fångst en bakväg till skogstorpet, skydda sin "husföreståndarinna" från nyfiket begaperi, kanske rent av otrevliga uppträden vid hållplatsen där man skockat sej.

◇

Men han klarade inte nästa omgång. I hans kalkyler ingick inte tre fria bondpojkar på pass längre uppåt skogen. Han hade till och med tagit "husföreståndarinnan" i handen för

Smällen kom, just som hennes ögon var så romantiskt fästa på granen... den sprang högt upp i luften med en öronbedövande knall, som en eldsvans mot kvällshimlen...

att hon skulle gå bättre på de knaggliga stigarna. Allt artade sej bra och hon uttryckte sin beundran för den stora "julgran" som stod en bit från vägen, en lurvigt grön skogsbrud mer än en vägvandrare beundrat men som just ikväll fått en alldeles speciell uppladdning. För det var i den de tre placerat sin hälsnings-salut; en försvarlig laddning dynamitgubbar som med tidsinställd pre-

cision skulle hälsa paret på stigen. Allt gick efter programmet, kanske lite för exakt, för smällen kom just som "bruden" gjort sin kommentar om "julgran", just som hon hade ögonen romantiskt fästa på granen sprang den högt upp i luften med en öronbedövande knall, som en eldsvans mot kvällshimlen. Den hälsningen blev för stark, även för den som inte är rädd att ge sig ut i plats-

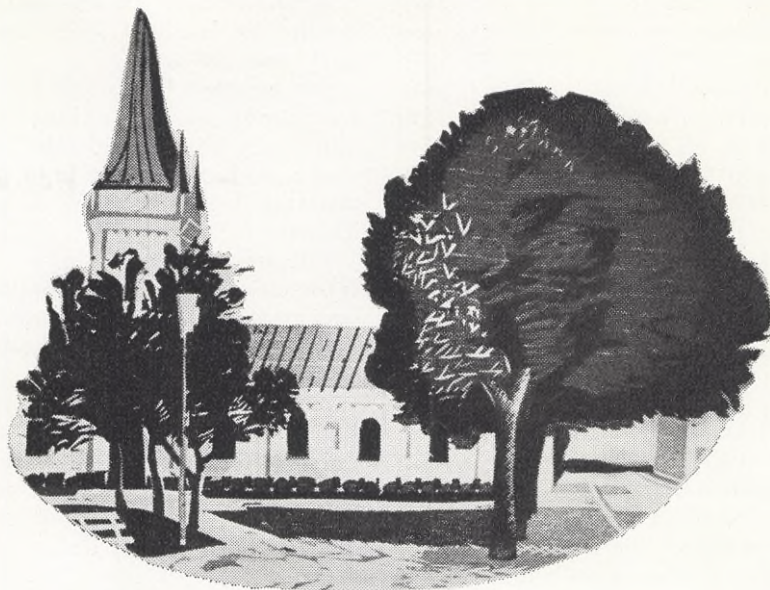

annonsens äventyr. Kvinnan föll ihop med ett högt rop och tre, nyss glada skämtare, måste fram ur gömman, som allvarliga ambulansförare. Tur att de hade den unga hästen. Några bräder hoppikades till en bår. På hästrygg kom kvinnan på natten och en yrvaken provinsialläkare fick sin nattsömn avbruten av ett ovanligt ekipage utanför sin dörr. De som velat ha dramatik omkring en torparens försök att via annons skaffa nytt kvinnligt sällskap, efter ett slutgiltigt misslyckande i ett vardagligt slitsamt äktenskap, hade lyckats, nästan i överkant. Dramatik hade de fått, även om "den rejäle skogsbonden" lurat åskådarna vid hållplatsen genom ett för tidigt avhopp ur bussen.

Slutvinjetten förblev dock en hemlighet inom lyckta dörrar. När kvinnan kom till sunda vätskor igen efter chocken av den alltför kraftigt tilltagna välkomstmällen, spann "skogsbonden" vidare på sin tråd ifråga om kompensation. De tre friveckofirarna i skogen var ju folk man kunde ställa skadeståndsanspråk på. I synnerhet som en av dem var son till han som finansierat jordköpet; den jord den finurlige en gång köpte på skuld. Det påstods, kanske med viss sanning, att vildmannen fått gratis tips på hur han borde gå tillväga av en lagkunnig, en som ville klämma åt den karske bonden, nämndeman och kommunalpamp i ett och samma skal. Det gick dramatiskt till enligt vad som sipptrat ut då den sorgslustiga historien gick in på sluttampen. — Du menar jag ska skänka dej jorden... och alla räntorna du sumpat under årens lopp, sa bonden, mörkröd av vrede och förtrytelse. — Rätt uppfattat, sa den andre på försiktigt avstånd från den väldige vid bordet... lagboken har du ju där i hyllan... du kan ju titta på den sidan som handlar om mordförsök av den sort din pojke är ansvarig i... Det var för mycket. Till och med för den som sitter i rätten som nämndeman. Bonden gjorde ett språng runt bordet, avskar reträtten till dörren, men glömde att det fanns ännu en dörr som ledde inåt rummet till bondgårdens sal. Genom den dörren flydde vildmannen i förfäran. Det blev ingen uppörelse den gången.

Frågan stod öppen några månader.
Forts. å sid. 20

Erik Axel Karlfeldt – höstens poet

av MARIANNE HELLMÉR

Erik Axel Karlfeldt intog en rangplats i vår 90-talslyrik, och hans diktningens kraftfyllda stämman ljuder alltjämt för senare generationer lika bärkraftig och klangfylld.

Diktaren föddes den 20 juli 1864 på Tolvmansgården i Dalarna och han förblev sin hembygd trogen genom hela livet.

Fädernas mark och trygga grund är de starkaste inslagen i hans diktning.

Genom Erik Axel Karlfeldts höstlyrik går en djupt religiös livsuppfattning, det gäller framför allt Hösthorn, utgiven 1927, och den diktsamling som blev Karlfeldts sista.

Boken är en hymn till skapelsen och livet, till allt levande som diktaren sträcker sin öppna famn emot.

Innan vi går vidare in i höstlyrikens nejder ska vi se litet närmare på Karlfeldts liv och uppväxttid.

Diktaren växte upp som bondson på sin faders gård i Folkmare socken i Dalarna, vaktade kor och getter och hjälpte till med skördarbetet.

Men hans dagar bestod inte bara av arbete med marken och jordens gröda, i ungdomsåren var han spelmannen och vagabonden ständigt på vandring genom blå drömmande nätter.

När vi nu ser bilder av diktaren högtidligt klädd i frack är det kanske svårt att tänka sig honom som

den unge vandraren som bäst trivdes att dikta "näktergalslena sonetter till traktens sköna herrgårdsflickor.

Karlfeldt var en ståtlig karl, mycket omsvärmad på logdanser och i mörka kvällar när lysmaskarna vid vägen som kulörta eldar stå.

År 1885 tog han studenten, samma dag gjorde hans far konkurs och gården måste säljas, det var nu dags för honom att börja tänka över sin framtid. Han var mycket beläst, och redan i unga år läste han bibeln från pärm till pärm, den var en av hans barndoms käraste bokskatter.

Och själv har han också yttrat: — Det är en kunskapskälla som jag än idag kan ha nytta av, och som gav mig intryck som sitta i. De gamla uttryckssätten från denna bok har för mig blivit naturliga. Långsamt förtonar ungdomsjublet i diktarens värld, hans dikt smides, hamras, formas till fulländad skönhet.

Debuten skedde med Kärleks och Vildmarksvisor 1895, samma år var han lärare i Djursholms samskola. Karlfeldts genombrott som lyriker kom dock först med Fridolins lustgård 1901 och Dalmålningar på rim. Allt mer hade han kommit underfund med att hans bana inte var lärarens utan diktarkallet.

Han var en av de få som inte blott var kallad, utan också utvald. Själv

benämnde han de tider då inspirationen flödade som bäst för helgdagsperioder.

Han yttrade också: — Den lyriska inspirationen som jag närmast tänker på är en slags gåva, en böjelse att uppfatta tingen på detta särskilda sätt. Men denna inspiration kommer inte alltid till uttryck, man har ju också praktiska ting att syssla med och kan inte alltid sitta vid skrivbordet och dikta.

De bibliska inslagen i hans lyrik är överväldigande, han ser ett outplånligt förbund mellan Dalarna och himmelriket. Oändligt väl kände också diktaren naturens alla skiftningar och den praktfulla örtagård han odlade i sitt hem vid Sjugare finns väl bevarad.

Hela bondepraktikan tecknas i hans blomstermålningar, jordens växter andades trolldom och läkedom. Legendomspunnen var hela naturens rike för denne diktare.

Därför står det också en vidunderlig fläkt av magi kring hans blomsterlyrik Flora och Pomona och Flora och Bellona.

När man läser dessa diktsamlingar är det som att vandra med honom själv genom sällsamma örtagårdar.

I Den långa sommaren glöder naturens mäktiga färgspel.

*Än en försenad turkisk vallmo
lyfter ur svedda blad sitt bloss
Vi med de långsamt svalnande
hjärtan*

*än är tid och sommar för oss.
Kom i kvällen. Snårets taverna
bjuder ett sista rus av sjasmin
Här är skumt men i himlens lunetter
skymta ljus ur kornblå gardin.*

Hans vetenskap om medicinalväxter var stor och örternas kraft skymtar ständigt fram i hans diktning.

*Träd jag sätter till skugga och frukt
buskar och ros till blomning och lukt
gamla öter till läkedom
här där vreten står tom.*

Den unge bondsonen som en gång vaktade nöt vid Vaktelmora blev med åren inte blott en älskad diktare utan också en högt bildad man och sekreterare i Svenska Akade-

min. Det är känt att han talade med bönder på bönders språk och med lärde män på latin.

Det är också bekant att hans sinne för humor inte förenklade sig. När han skulle göra högtidstalet i akademien sade han: — Var lugn, jag ska läsa upp det som ni vore en samling kålrötter allesammans.

I de senare diktsamlingarna framträder en allt mer dramatisk livsuppfattning, en djup människokänedom och en aldrig sviktande tro på kristen gemenskap.

Hösthorn utkom 1913 då diktaren hade sitt hem på Floragatan i Stockholm. Men det är ingen åldrad Karlfeldt vi möter, ingen bitter och illusionslös diktare trots motgångar och svårigheter som han haft att kämpa mot.

Det är en poet som alltjämt har ungdomens hela tillförsikt och öppna livsåskådning.

Så talar han direkt till den ungdom som han älskar och sätter sin tillit till i dikten Ungdom.

*Jag är en höstpoet, men tro ej vårtid
din tjusta oro är mig fjärr och forn
Tag mina bruna blad, o vårtid —
sång och sårtid
Sjung i min själ och dallra i mitt
horn.*

När Hösthorn kom ut möttes den av lysande kritik, men kritikerna hade också sina egna aspekter och analyserade hans dikt på sitt eget sätt.

Halvt skämtsamt lär Karlfeldt ha sagt: — Om man bara hade haft hälften av de spekulationer och funderingar och upplevelser som nu tillvitens medan man arbetade, är jag säker på att det aldrig blivit några dikter av.

Hösthorn kan kanske räknas till Karlfeldts mest betydande diktsamling, här finns ingenting av ungdomsårens mjuka folkvisediktning, romantik och naturmålningar.

Diktarens inneboende levnadsvision har samlats till en fulltonig orkester.

1918 tilldelades han nobelpriset, men avböjde med motivering att han nog behövde pengarna men hellre lånade han än tog ett öre av nobelmedlen.

Erik Axel Karlfeldt tilldelades postumt nobelpriset 1931. Det har sagts om denne diktare att han älskade livets alla skiftningar, och att han gick igenom många stormar men klarade sig ur dem med stor förtröstan.

■ DRAMATISK FRIVECKA . . .

Forts. från sid. 19

Romantiken i skogstorpet blommade upp till nytt giftermål — flera ungar för kommunen att försörja, sa man, men märkvärdigt nog hade den tidigare tolvbarnspappan ingen lycka i den vägen. Det sades att "annonsbruden" höll rent och snyggt omkring sej, och det var ju ett ganska gott betyg åt en som startat under så hårt tryck från folkopinionen. Att hon inte fick några barn var naturligtvis ett stort plus i betyget. Det påstods även att på själva julafton det året fick bonden ett underligt julkort med en påminnelse om att "den där julgranen" som tindrade så vackert en gång i somras skulle bli ett fortsatt fyrverkeri inför rätta någon gång på nyåret". Det var en grym julhälsning man knappast skickar ens sin värsta ovän. Det sades att vildmannen var oskyldig till dådet, sökt upp bonden en kväll mellan jul och nyår med en ryggsäck fullpropad med de bästa läckerbitar en skogsjägare kan åstadkomma, att bonden och vildmannen omfamnat varandra, gråtit och försonats på sätt som sällan sker då ingen står i skuld till en annan. Men det låter så sentimentalt och fint att man vill varna för ett stycke folklig dramatik så föga trovärdig och menlös. Vad som däremot är absolut sanning är att de tre "dynamitarderna" i bondskogen blev högt betrodda kommunalmän och att man ofta, utan att fundera över den historiska bakgrunden, talade om den "dynamiska kommunalpolitik" kommunen fick sedan de tre unga männen kom med vid beslutsborden.

Hans egna ord ur Den sköna lustgården talar bäst till oss. Låt oss lyssna till dem.

*Näväl låt höstens nya färgspel
blandas
med sommarfloret som för mig står
kvar
att jag må fullt och mäktigt samman
andas
här i min lustgård det som är och
var.
Och när ändock den stora frosten
nalkas
som smular solens sista barn till
stoft
Så låt mig känna medan blodet
svalkas
det rika livet som en nejliskoft.*

RHL INFORMATION

Möten, kurser,
föreningsaktivitet ...

EN
ORGANISATION
I
FOLKHÄLSANS
TJÄNST

... väntar oss i olika delar av landet. I september laddar vi upp för att understryka allvaret i målsättningen för vårt riksförbund och dess drygt hundra lokalföreningar i hela landet. Den här föreningsflickan har redan satt RHL-bollen i rullning!

Det rör sig framåt på handikappområdet på många fronter. Ett nytt handikappinstitut startade i somras för att samordna de tekniska frågorna under en hatt. Om detta läser vi bl. a. i RHL-information denna gång.

Vårt riksförbund har fått ett bra stöd från ABF — landets största studieorganisation — som inbjuder vårt föreningsfolk till en specialkurs för studieinstruktörer. Kursen hålls i Eskilstuna den 11—13 oktober och vi hoppas att vårt föreningsfolk tar väl vara på detta fina erbjudande som ABF bekostar helt och hållet för vår räkning.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Stockholm har flyttat in i nya lokaler. Stockholmsföreningen är vår största lokalförening — störst också bland alla handikappföreningar i huvudstaden inom den HCK-kommitté som samverkar för gemensamma intressen. Vi hoppas att i en följande RHL-information kunna förmedla några glimtar från stockholmsföreningens nya "livsrum".

**SÄTT RHL-BOLLEN IGANG
I DIN EGEN FÖRENING**

Ny ordning för tekniska hjälpmedel till handikappade

Från den 1 juli 1968 har en samordning ifråga om tekniska hjälpmedel till handikappade trätt i kraft. Detta innebär att de medel vårt riksförbund tidigare administrerat av utgående statsbidrag numera ingår i det generella anslag som finns tillgängligt för olika grupper av handikappade.

Vi förutsätter att sådana hjälpmedel, vilka tidigare utgått av den statsbidragskvot riksförbundet förfogade över, kan sökas bl. a. på så sätt att man hänvänder sig till respektive sjukhus kurator, men varje lokalförening bör dock förhöra sig med sjukhusen inom sitt eget verksamhetsområde för närmare information om vilket tillvägagångssätt man avser att följa i den praktiska tillämpningen av den nya ordningen för erhållande av statsbidragsberättigade handikapphjälpmedel.

Kungörelsen ang. statsbidraget (Svensk Författningssamling 1968: 238), tillämpningsföreskrifterna samt hjälpmedelsför-

teckningen (Socialstyrelsens cirkulär nr 26—28 1968), ger närmare besked om vad som numera gäller för erhållande av statsbidragsberättigade hjälpmedel till handikappade, för den dagliga livsföringen etc. I hjälpmedelsförteckningen märks bl. a. tvättmaskiner, dammsugare, diskmaskiner, symaskiner m. fl. som hjälpmedel för att underlätta det dagliga arbetet för handikappade personer. Ordinationsrätten tillkommer överläkare eller biträdande överläkare vid sjukhus. Riksförbundet har i cirkulär nr 6 (jämte bilagor) den 8 augusti 1968 gett närmare information till lokalföreningarna. Att märka är att statsbidrag utgår ej när behovet är avtillfällig natur och står i samband med akut sjukdom. Ej heller är handikappad berättigad att på grund av förevarande bestämmelser få statsbidrag för resor för att erhålla hjälpmedel. Förutsättningen för att statsbidrag skall utgå är att det aktuella hjälpmedlet finns upptaget i hjälpmedelsförteckningen.

Lågavlönad arkivarbetare föreslås få löneflyft

Utredning redovisar om arkivarbete och musikerhjälp

Arkivarbete och musikerhjälp har skärskådats av en utredning inom Inrikesdepartementet (In stencil 1968: 3). 2

En rundfråga gjordes vid årsskiftet 1966/67 bland arkivarbetare och arkivarbetsplatser. Vid besvarandet av rundfrågan har en del arkivarbetare framfört kritiska synpunkter på arbetsvillkorens utformning, lönesättningen etc. En del arkivarbetare anför att de borde bli formellt anställda och inte utgöra en personalförstärkning som tillgodoser personalbehoven "på en bakväg". I förslaget ingår vissa förbättringar, bottenlönen för arkivarbetare och musikerhjälp föreslås bli höjd med en lönegrupp. Kostnader för föreslagna löneförbättringar skulle sammanlagt bli ca 800.000 kr. Åtgärder bör vidtas för att föra över vissa av arkivarbetarna till en mer fast anställningsform, sågs det i promemorian. Inrättande av personliga tjänster bör därför övervägas.

Flertalet arkivarbetare kommer dock knappast i fråga för en fastare anställning. I stället bör arkivarbete ordnas som beredskapsarbete inom förvaltning och kontor.

Någon generell lönegruppslyftning föreslås inte. Men de lägst betalda skulle få en förbättring.

En rundfråga har gjorts till arkivarbetarna och deras arbetsplatser. Svaren visar att 3.276 personer i december 1966 var sysselsatta i arkivarbete eller musikerhjälp. Av de 2.976 som svarade var 715 eller 24 procent födda i utlandet. Dessa hade genomsnittligt en högre skolutbildning. Bl. a. hade 329 avlagt studentexamen.

Det vanligaste önskemålet från arkivarbetarna själva var högre lön. 931 av de 2.976 var placerade i den lägsta lönegruppen. Arbetsgivarna har i stort sett visat sig nöjda med arkivarbetarnas insatser.

ABF och vårt riksförbund anordnar kurs för studieledare i Eskilstuna

En kurs för studieorganisatörer eller studieledare inom vårt riksförbunds lokalföreningar anordnas i Eskilstuna den 11—13 oktober 1968. Här finns alltså ett bra tillfälle för våra föreningar att stimulera den egna studieaktiviteten genom att skicka deltagare till kursen, förslagsvis de studieansvariga medlemmarna eller de som ägnat sig just åt den verksamheten inom föreningsjobbet. Annan medlem med intresse och möjlighet att ägna studiefrågan speciell uppmärksamhet i fortsättningen kan naturligtvis ifrågakomma.

Kursen, som hålles i gemensam regi av ABF och RHL, är öppen för deltagare från hela landet, varför våra lokalföreningar uppmanas att snarast möjligt sända in sina anmälningar. Deltagarantalet beräknas till

25—30 och det är hotell Smeden i Eskilstuna som tar emot oss med början fredagen den 11 okt. kl. 16.00. Kursen avslutas den 13 okt. kl. 15.00.

ABF svarar för alla kostnader för resa, kost och logi. För ev. förlorad arbetsförtjänst för fredagen kan ABF däremot inte svara.

ABF, som är landets största studieorganisation, ger oss här en fin chans till en säkerligen lärorik och givande studieträff. Vi hoppas att våra föreningar gör sitt bästa för en god uppslutning från vårt föreningsfolk. Särskilt cirkulär i frågan har utgått från förbundskontoret till lokalföreningarna. Vårt mål är en fulltecknad kurs — anmälningar mottas snarast och senast den 20 september.

Status

ger sociala och medicinska fakta i lättläst form.

MARMOR, KALKSTEN

och GRANIT

INGENJÖRSFIRMAN H. SVENSSON

OXIE Tel. 040/44 82 80

Skyddade handikappverkstäder måste bli lönsamma säger LO i yttrande

De skyddade verkstäderna bör få en lönsamhetsmålsättning inom ramen för sin speciella funktion att skapa sysselsättning hävdar LO i sitt yttrande över riksdagsrevisorernas granskning av den arbetsvårdande verksamheten. I och med att verksamheten växer måste den samordnas i större enheter och ges en affärsmässig ledning.

Denna skall kunna organisera produktionen på ett ekonomiskt och rationellt sätt, finna och välja lämpliga produkter för tillverkning och avväga prissättning och marknadsföring så att varorna finner avsättning utan att den konkurrerande ordinarie produktionen störs av alltför låga priser, heter det i LO-yttrandet.

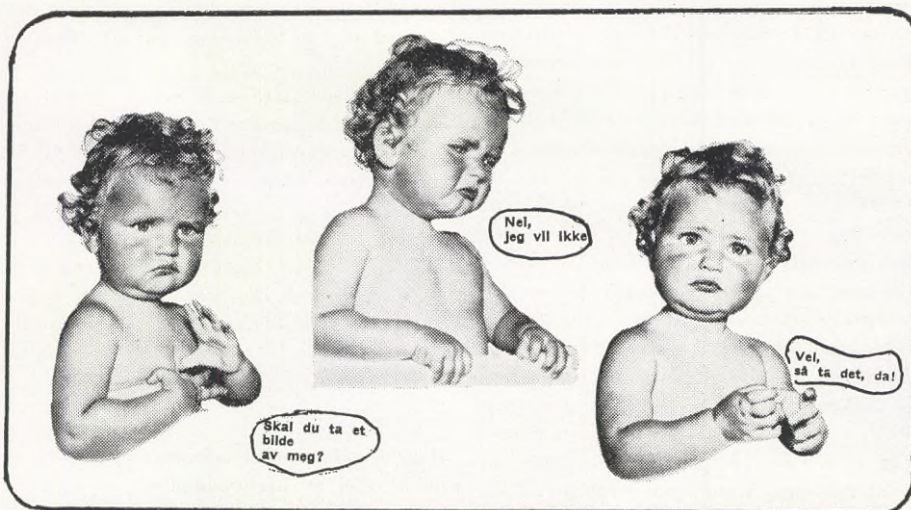
Information om äldre arbetskraft på 150 kommunkonferenser

Omkring 150 kommunblocksvisa konferenser om problemen med den äldre arbetskraften kommer att hållas under den kommande hösten och vintern. Under samma tid tar man på sju regionala konferenser upp problemen kring den kvinnliga arbetskraften. Bägge dessa konferensserier är uppföljningar av tidigare centralt hållna konferenser om den äldre arbetskraften och kvinnornas problem på arbetsmarknaden. Konferenserna angående den kvinnliga arbetskraften organiseras gemensamt av arbetsmarknadsstyrel-

sen och arbetsmarknadens kvinnonämnd. — Genom dessa konferenser, där lokala arbetsmarknadsparter och kommunala myndigheter är representerade, hoppas vi kunna nå problemen på en mera konkret nivå, säger avdelningsdirektör Ingeborg Jönsson, arbetsmarknadsstyrelsen. Motivet bakom konferenserna är ett ömsesidigt utbyte av information och erfarenheter. Vi vill informera arbetsgivare och myndigheter om vad vi kan göra och dessa skall i sin tur informera oss om de praktiska problem de brottas med.

Ung TV-stjärna visar hur det går till

(Framför kameran)

Ur den trivsamma norske tidsskriften "HELSE nytt" har vi knyckt denna bildsvit av en blivande TV-stjärna. Se upp ni svenska kändisar! Det finns fina talanger i Norge med levande känsla för vad som gör sig i rutan — eller hur?

Social barometer från halvårsskiftet

Nya lagar eller lagändringar från den 1 juli 1968

Pensionsbelopp: 5.220 kr för ensam pensionär, 8.112 kr för pensionärspär. Beloppen "rena" pensionsbelopp, helår, för ålders- och förtidspensionärer.

Ändrade beräkningsgrunder för ATP-försäkrade födda 1927 eller tidigare då det rör sig om vissa arbetslöshetsperioder m. m.

Särskilt kontant stöd till arbetslösa i åldern 60—66 år, förbättrad frivillig arbetslöshetsförsäkring. Omställningsbidrag utgår med 800 kr per månad. De som inte tillhört arbetslöshetsförsäkringen får omställningsbidrag efter en väntetid av två månader efter arbetslöshetens början.

Omställningsbidraget utgår både till anställd och den som varit egen företagare under förutsättning att han haft förvärvsverksamhet i 24 månader under treårsperioden närmast före arbetslöshetens början. Förmögenhetsinnehav inom vissa angivna gränser utgör hinder för erhållande av bidrag.

Förbättrad näringshjälp från den 1 juli

Utöver maximalt 12 000 kr för bidrag och lån för motorfordon för handikappade får tilläggsbidrag om högst 2 000 kr ges för mera kostnadskrävande ändringar på fordonen. Det räntebärande lånet vid sidan av näringshjälp vid start av kioskrörelse höjs med 3 000 till 15 000 kr.

Vidare upplysningar genom länsarbetsnämnder och arbetsförmedlingskontor.

Praktisk information

LO informerar, heter en ny skriftserie som utges av bokförlaget Prisma och inleds med "Silikos" av Erik Bolinder och Egon Magnusson (4:—) och "Ergonomi" av Erik Bolinder.

200 på hjärt- och lungträff i Hultsfred

En trivsamt sommarträff rapporterar Vimmerbyortens konvalescentförening. Vimmerby Tidning skriver:

Omkring 200 medlemmar från Kalmar, Nybro, Oskarshamn, Västervik, Öland och träffens värdavdelning Vimmerbyortens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka hade mött upp till träff i Hultsfred. Denna kamratträff som blivit en tradition årligen hade man således denna gången fått förtroendet att anordna i Hultsfred, där det är fem år sedan man träffades sist. Folkets hus var träffpunkten och där hade organisatören Gösta Svensson, Hultsfred, verkligen ordnat det festligt.

Representanter för Hultsfreds köping var också inbjudna för att se och vara med om hur trevligt man hade det och det var också kommunalfullmäktiges ordf. Erik Sandstedt som hälsade välkommen. Därpå samlades man kring läckra och inbjudande kaffebord. Ett halvtimmest långt framträdande av Västrumsgänget blev en trivsamt programpunkt som följde och de fick stormande applåder för sitt uppträdande, vilket hölls i teatersalongen.

Det var i augusti detta ägde rum och vi gratulerar den pigga RHL-föreningen i Vimmerby till denna framgång. Exemplet visar att föreningsaktiviteten är prima där — även under högsommaren!

Prenumerera

på

Status

ÄMNESOMRÅDE

SOCIALPOLITIK

SOCIALMEDICIN

Om tekniska hjälpmedel

Ur ett föredrag av Charles Hedkvist

Det är opraktiskt att vara människa

Om det är en olycka att vara människa får filosoferna avgöra, men hade vi inte tekniska hjälpmedel, skulle det vara förbaskat opraktiskt med alla våra behov och ambitioner. Också för att förbättra s. k. normala funktioner använder man sig nämligen av hjälpmedel. Människans tänder och klor är för dåliga för hennes behov att anfalla och försvara sig. Därför har hon upfunnit hjälpmedel från träklubban till atombomben. Eftersom syn och hörsel är för dåliga för hennes behov, har hon upfunnit kikare, teleskop, mikroskop, telefon osv. Människan är för svag för sina behov, och hon har därför upfunnit hävstången, lyftkranen m. m., och eftersom människans hjärna är för långsam i sin funktion, har man upfunnit en rad hjälpmedel från kulramen till datamaskinen osv. Att förbättra funktioner med hjälp av tekniken är alltså ingenting märkligt. Det märkliga ligger snarare i att man först nu på allvar börjar utnyttja tekniken för att förbättra nedsatta funktioner.

Men nedsatta funktioner kan ibland också förbättras genom medicinska och kirurgiska åtgärder, och det är intressant att konstatera, att det längre har ansetts självklart, att samhället har ansvaret för både forskning och individens kostnader för denna form av funktionsförbättring.

Är handikappinstitutet ett riktigt namn?

Den 1 juli i år inrättades det nya statliga handikappinstitutet.

Från HCK hävdade vi, att institutets namn borde ge en antydning om verksamhetsområdet, men Socialministern ville inte frångå det enligt vår mening alltför generella namnet Handikappinstitutet. Det är möjligt, att det här bara rör sig om en allmän förälskelse i ett namn, som man själv har hittat på, men det kan också ligga en medveten tanke bakom. Det finns nämligen ett mycket starkt behov av forskning också i andra handikappfrågor än de rent tekniska, men möjligheterna till sådan forskning sköts på framtiden, då tanken på ett socialforskningsinstitut föll. Det behövs egentligen bara ett penndrag — och mer pengar förstas — för att det föreslagna Handikappinstitutet skall göra skäl för sitt namn. Om det är en önskvärd utveckling är en annan sak. Förmodligen kan frågeställningen dock bli aktuell om tidigast fyra år.

Sjukvårdshuvudmännen försiktiga — ville inte vara med

Enligt Handikapputredningens förslag skulle Handikappinstitutet upprättas i samarbete mellan staten och sjukvårdshuvudmännen, dvs. landstingen och de landstingsfria städerna, och man räknade med en budget för första året om 4,5 miljoner kronor. Landstingen ville dock inte vara med om att betala, och därmed måste staten söka sig en ny partner, eftersom man av olika skäl inte ville ha ett rent statligt institut. I stället slöts ett avtal mellan staten och SVCR. Enligt detta tillskjuter staten för första verksamhetsåret 3,5 miljoner kronor, medan SVCR upplåter sin fastighet med ett hyresvärde om ca 200.000 kronor, överlämnar inventarier och utrustning för omkring 1 miljon kronor samt lämnar ett bidrag för första verksamhetsåret om 100.000 kronor. Institutet leds av en styrelse, varvid SVCR utser två ledamöter och Kungl. Maj:t högst sju.

Man har nog inte gett upp tanken att få med landstingen i bilden. Avtalet utlöper nämligen samtidigt med att vissa andra avtal mellan staten och sjukvårdshuvudmännen utlöper. Frågan blir förmodligen åter aktuell år 1972.

Handikappinstitutet får inte själv resurser för att bedriva egentlig forskning. Däremot skall institutet söka samordna den forskning som bedrivs på annat håll, och institutet får också visst inflytande över forskningspengarna genom det samarbete som anbefalls med styrelsen för Teknisk Utveckling, det nya organet för samordning av forskningsrådets verksamhet.

Inom institutet skall också finnas en dokumentationscentral, från vilken forskare skall kunna få uppgifter om arbeten som bedrivs både i Sverige och i andra länder.

I någon mån kommer väl institutet att kunna bedriva eget utvecklingsarbete, men i huvudsak blir man också här under överskådlig tid hänvisad till "beställningsarbeten" hos tekniska högskolor, industrier osv.

Handikappinstitutet ansvarar ej för försäljning av hjälpmedel

Något som Handikappinstitutet däremot inte skall befatta sig med är försäljningsverksamhet. Detta sammanhänger med att institutet får ett avgörande inflytande på

vilka hjälpmedel som skall vara statsbidragsberättigande. Institutet övertar nämligen de uppgifter, som för närvarande sköts av hjälpmedels- och hörselvårdsnämnderna inom Socialstyrelsen, men dessutom skall institutet också göra funktionsprövningar av hjälpmedel, och Socialstyrelsen har inte rätt att medge statsbidrag för ett hjälpmedel, om detta avstyrks av institutet. Under sådana förhållanden kan det naturligtvis vara olämpligt att institutet har försäljningsintressen.

Handikappinstitutet skall också bedriva informationsverksamhet genom publikationer, informationsblad och utställningar men också genom centralt organiserade kurser och genom medverkan i regionala kurser.

Slutligen skall institutet medverka vid upprättandet av regionala organ.

Man måste lära sig använda de tekniska hjälpmedlen på riktigt sätt

Under de senaste åren har staten säkerligen lagt ned flera millioner kronor på tekniska hjälpmedel, som ligger oanvända i byrålädor och i garderober. Man skriver ut ett hjälpmedel men ser inte till, att den handikappade får lära sig använda det, alltså stoppas det undan. I andra fall skriver man ut fel hjälpmedel, och det är inte ovanligt att en läkare eller kurator för att vara positiv och för att trösta en skadad klient skriver ut ett hjälpmedel utan att bedöma, om det verkligen finns ett behov. Att bedöma behovet är inte alltid lätt. Behovet av t. ex. adl-hjälpmedel sammanhänger i hög grad med den handikappades anpassning till sin situation, med hans sociala förhållanden i övrigt osv. Ansvaret för rehabiliteringen är emellertid fördelat på en lång rad organ under flera olika huvudmän. Behovet av samordning och samarbete är uppenbart. Dessutom saknar man ofta nödvändig expertis.

TÄNK PA

Hjärt- och Lungsjukas Blomsterfond

Postgiro 95 00 11

Pristagare

till Status bildkruss nr 6

Pristagare:

1:a pris 25:—, Ulla Broman, Box 58,
610 23 Kolmården.

2:a pris 10:—, Ingrid Nilsson, Holka, Pl.
1134, 310 51 Heberg.

3:e pris 5:—, Helge Strömberg, Postlåda
233, 890 43 Norrflärke.

Lösning:

U — R — K — SÅPAN — BOVAR —
STICK — TRÅNG — APA — ASPÅS
— A DROSKA — D — TÄTTINGAR —
AREA — Raket — TAS — ANA — EN
— R — RASERAD — ATOM — DIKE —
TRANA — SENARE — S — SY — SISU
— DUBBA — L — Å — STRUTSAR —
ITU — REAL — EKROT — ASO —
DUKAR — TRAMP — ASKA — LISTA
— B — APELSINSAFT — B — BRASK
— SPETTA — ESSO — INDALSÅLVEN
— ÅSKAR — BADARE — THINNER
— OST.

■ KVICKSILVER I HÖSTENS . . .

Forts. från sid. 13

en rimlig ordning, menade Emils-
son.”

”Den siste fiskaren”, hans öden och sista försök ”på djupare vatten”, ger en handling av acceptabel romantik och påträngande dagsaktuell verklighet. Den här tekniken att berättas är väl den enda gångbara i TV-åldern då man skriver böcker — om saker som bränns — och Sven O. Bergkvist skiljer sig med heder från sin uppgift. En mycket värdefull bredvidläsningsbok för experter i det nya naturvårdsverket och alla som vågar sig ut på de mänskliga problemens djupare vatten, där fiskaren Sundberg och många andra färdas med dåliga — eller rentav obefintliga kartor och kompasser.

Sixten Hammarberg

Sven O. Bergkvist, Den siste fiskaren,
Tidens Förlag, pris hft 32:— kr.

Hagforsföreningen

Vårt föreningsfolk i Värmland ger inte upp, trots besvärliga sysselsättnings- och omställningsproblem i näringslivet.

Hjärt- och lungsjukas förening i Hagfors har tvärtom stärkt sin ställning mitt i sysselsättningskrisen. Föreningen omsluter Hagfors och ett stort glesbygdsområde och räknar 140 medlemmar. Nu tyckte föreningsfolket att det behövdes en ordentlig lokal i Hagfors för att hålla ihop föreningsverksamheten. Och det finns också medlemmar som behöver träna upp sina färdigheter, ha något att sysselsätta sig med och tjäna en slant. Det finns mycket yrkeskunnigt och erfaret folk i de medelåldersgrupper de hjärt-lungsjuka rekryteras ifrån. Man slog två flugor i en smäll och skaffade sig en kombinerad förenings- och arbetslokal. Och ungefär så här ser den ut enligt Värmlands-Tidningen:

I den nya lokalen har man gott om utrymme. Rumsytan är på 92 kvm. Lägenheten består av två rum, rymlig hall plus toaletter. I ett av rummen skall man inrätta mörkrum för framkallning av film. Utrustning har man sedan förut och fotointresset är ganska livligt bland medlemmarna. Det stora rummet skall användas som samlingslokal och verkstad. Där har man nu flyttat in hyvelbänkar och maskiner. Det anslag man fick ur August Bongs fond i Stockholm kom mycket lägligt. Genom en tillfällighet fick man ett erbjudande att förvärva en snickerimaskin med fräs, rikt- o. planhyvel och långhålsborrmaskin.

Lokalhyran betalar Hagfors stad och föreningen söker skrapa ihop slantar från andra håll också för sin verksamhet. — Vi behöver göra mera, särskilt för våra glesbygdsmedlemmar, säger Åke Aspling, föreningsbas i Centralorganisationen och bosatt i Hagfors.

— Grattis säger vi och önskar våra föreningsvänner i norra Värmland god fortsättning.

Gynna
svenskt
näringsliv

STATUS BILDKRYSSENS

SPAR-SYMBOL				HAR MONTRAR RAMEN		MUSEUM	OTROLIG	BLIR OFTA TIMMERSTOCK	RÖKES	GÖR HÅL	STÖTSTÄNG
HAR SPINNY SPÖ				BÖRJAR REGN MED TYDGRAFEN TRANSPORTEN		RIK				LÄTTAR BORDAN HAR GLAS	
MISS-TAG				MISS ITU		DAM I GÖTET				AGA	
UTAN ARV-INGE NIDING				KANALER		SEDEL		DRAR BIL OCH BUSS		BÅL EJ IN	
DOFT FRÅN DAM	GÅRD-NER PÅ BIO	SKJUTS UPP	SÄGS LAM-MET VARA	GE LÖF TE		GER RIS					
						TRÅL		MILITÄR GRAD			
HET					HÖRS FRÅN PLÅGAD		DRYCK			HALV SAGA VINTER-SYSSLA	
DUM					ATT BLÅSA I FÖDA		GOBI				
								BE-REDA SKINN		ÄR KO-LAN	
LEVER VÄL KISSE	EFTER-SOM					FRÅN MÅNE				GOJA	
						MAJOR					
						OTÄTA ÄR NY-TJÄRADE EKOR					LURAD
						VALUTA POLIS I USA					
							VAPEN-SLAG		ELVA	STRUNT	PÅ KÄLLES BIL
							SÄMRE KLÄDER SVÄRES				
						PERSON I BIBELN HUVUD-STAD					
								OND SKER VID STUTERI			
						REDE					
							ÄR ÖK I SKÅK-LAR I STIA				VÄT
						BLIGA RÖD HERRE		BILD-BLAD		KON-STÄ-PEL	
							KÄR-LEK-SÄK			DYS-TER FÄRG	

nr 8

Namn .....

Adress .....

Postadress .....

Lösningarna måste vara Status redaktion, Box 3196, 103 63 Stockholm, tillhanda senast den 10 nov. För att få deltaga i tävlingen skall tävlingsbrev vara märkta "Bildkruss nr 8". — Tre priser utdelas som vanligt, nämligen ett på 25, ett på 10 och ett på 5 kronor. Lösning och pristagarnas namn meddelas i Status Januarinummer.

3 kurveckor för 736:-

Res individuellt till Bad Elster!

Mer kostar inte tre sköna veckor på denna idealiska plats — vid floden Weisse Elster i Voegtlandsbergen i Tyska Demokratiska Republiken — för er som vill rekreatera er efter hjärt- och kärlsjukdomar.

I priset ingår också läkarvård och läkemedel. Och gott om vällagad mat: 3 à 5 måltider per dag inkl. drycker. Ert resällskap, som inte tar kurbehandling, får 120: — rabatt.

59 resebyråer
över hela
landet

SJ Resebyråer

I Stockholm: Vasagatan 22, tel 08/22 80 00

Berg å Ullgarner

för Hemslöjd, Konsthantverk, Arbetsterapi,
Skolslöjd, Stickning

NYA GARNER

"Ulve" 2-tr. ullgarn i ett 20-tal färger för kostymer, dräkter, kappor, klänningar m. m.

"Finett" 2-tr. ullgarn i ett 40-tal färger för dräkter, klänningar, schalar, stickning m. m.

Utökat färgsortiment för filt- och plädgarner samt nöthårsgarner

Stickset för innesockan Mysing

Bergå Färgeri & Ullspinneri AB

Stora Skedvi. Tel. 0225/450 00

MATTVÄVERSKOR

Varpflåtan, vår specialitet, lev. vi klar för uppsättning av starkt Egyptiskt fiskgarn oblekt 12/6. 10:50. 12/6 grått, beige, ljusgrått, lingrått, grönt, blått, brunt, rött svart, orange 14:50. Grå stålnylån (Borgs) 13:—. Terylenevarp stark (Sjuntorps) 13:50. Linnevarp 8/2 8/3 8/4 (Bockens gröna etikett) 14:—. Varpning 1:50 pr kg. Uppkiv trådantal och längd. Plast, Gislaveds bästa 5:—. 25 kg 4:75. Melerad plast 5:25, allt pr kg. Snabb lev. prov med vävråd och mönsterförslag till mattor i färg, gratis. Returrätt.

Gustaf Karlssons Mattväveri

Veddige, Tel. 0340/300 01, 300 78

VÄVSTOLAR

VÄVREDSKAP
KNYPPELDYNOR
HYVELBÄNKAR

Begär katalog

Vävstolsfabriken

Fack 125, GLIMÄKRA. Telefon 044/421 41

Riksbekant SPECIALINDUSTRI för VÄVSTOLAR i
KVALITETSUTFÖRANDE

En bra "medicin" är vila och vård på

MÖSSEBERG

300 m.ö.h.

Kurort med fullständig undersökningsavdelning för invärtes sjukdomar. Moderna behandlingsresurser jämsides med behaglig komfort och vila. Badhotellet ligger i stor park. 9-håls golfbana (6 km).

Överläkare Dr. Rune Wikström.

Begär prospekt genom kamrerarkontoret, tel. 0515/100 46, vx 132 20.

**AB MÖSSEBERGS
SANATORIUM OCH BADHOTELL
Falköping**

FÄRG-TV

 kommer nu
snabbt i Sverige

RHL-lotteriet
har **5** förnämliga
FÄRG-TV som
toppvinster!

**Inga väntans
tider!**

•
Dragning verkställd före
lottförsäljningens början

•
**Ni ser genast om
lotten ger vinst!**

Dessutom SAAB V4 2 d. Sedan

Bandspelare • Ryamatta

Transistorradio • Linnevaror

och hushållsartiklar

4.832 värdefulla vinster

RIKSFÖRBUNDETS FÖR HJÄRT- OCH LUNGSJUKA RIKSLOTTERI 1968

Härmed beställes

..... st. lotter à 2:— att sändas senast 16/9 mot
postförskott + porto.

Dragningslista medföljer gratis.

Namn: .....

Adress: .....

Var god texta!

Sänd ej pengar med denna rekv.

Status 8/68

Frankeras
med
45-öres
frimärke

RHL-lotteriet

Box 3196

10363 Stockholm

Lotteriets postgiro 55 39 02

~~~~~  
◀ **LOTTPRIS 2 KRONOR**  
**REKVIRERA NU FÖRE 14/9**  
~~~~~

**Sammanlagd vinstsumma
över 200.000:—**

Vid rekvisition av minst 10 lotter i samma
sändning — portofritt.

Minst en lott till varje familjemedlem
ökar familjens vinstchans!